

อนุสรณ์

นางบุญนำ เดชะสวัสดิ์

ณ เมรุวัดอรุณราชวราราม
๓๑ สิงหาคม ๒๕๑๒

อนุสรณ์

นางบุญนำ เดชะสวัสดิ์

ณ เมรุวัดอรุณราชวราราม

๓๑ สิงหาคม ๒๕๓๒

คำนำ

คุณสิริมา เดชะสวัสดิ์ ได้มาปรารภกับข้าพเจ้าว่า ในงานฌาปนกิจศพคุณแม่ครั้งนี้ อยากจะได้หนังสือพุทธ-ประทีปไปพิมพ์แจกแก่ผู้ร่วมงานเป็นบรรณาการ ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในความตั้งใจดีเป็นอย่างยิ่ง รายการพุทธประทีปที่ได้ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกนานเกือบ ๑๐ ปีแล้ว และได้มีผู้คนสนใจฟังกันมากมาย หนังสือพุทธประทีปได้แพร่หลายและพิมพ์ไปแล้วหลายครั้งหลายหน แม้กระนั้นก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ เพราะหนังสือพุทธประทีปเป็นการรวมคำถามคำตอบที่ได้รวบรวมโดยบรรดาพระเถระผู้ใหญ่และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลาย ไม่เพียงแต่ทางทฤษฎีเท่านั้น ยังมีประโยชน์ในทางปฏิบัติอีกด้วย เมื่อคุณสิริมา เดชะสวัสดิ์ มาขอร้อง ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีที่หนังสือพุทธประทีปจะได้แพร่หลาย ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจโดยทั่วไป

ด้วยกุศลเจตนาดีครั้งนี้ ขอให้ผู้วายชนม์จงประสบสุขในสัมปรายภพนั้น เทอญ

พล.ต. เฉลิม สุทธิรักษ์

๑๕ ส.ค. ๑๒

นางบุญนำ เดชะสวัสดิ์

ชาตะ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๕

มตะ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

แด่ คุณโยมบุญนำ เดชะสวัสดิ์

คุณโยมบุญนำ เดชะสวัสดิ์ เป็นคนเก่าแก่คนหนึ่งในตลาดวัดอรุณ ซึ่งดูเหมือนจะไม่มีผู้ใดในวัยเดียวกันยังมีชีวิตอยู่ ต่างก็ล่วงลับดับขันธ์จากโลกนี้ไปตาม ๆ กัน แม้แต่ตัวอาคารที่เป็นตลาด และห้องแถวในบริเวณนั้นก็หมดไปแล้ว ปัจจุบันเป็นเขตทหาร ข้าพเจ้าได้เห็นท่านมานานมากกว่า ๔๐ ปี แต่ไม่รู้จัก เป็นแต่เพียงเคยรับบาตรจากท่านบางครั้งบางคราว เมื่อกาลเวลาล่วงไป และท่านอยู่ในวัยชรามากแล้ว ท่านมาอยู่กับคุณสิริมาธิดาของท่าน ใกล้ ร.ร. ทวีธาภิเศก ได้นำภัตตาหารมาถวาย และมาปรึกษาหารือ เรื่องการทำบุญให้ทานบ่อย ๆ จึงได้คุ้นเคยกันมากขึ้นโดยลำดับ

คุณโยมบุญนำ เป็นคนละเอียดถี่ถ้วน ขยันขันแข็ง ซื่อตรง และไม่ประมาท ตามวิสัยของผู้มีประสพการณ์ในชีวิตมามาก ประกอบกรณียกิจตามหน้าที่ด้วยดี ในฐานะ

ที่เป็นพุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนา ได้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ให้ทานรักษาศีลเป็นปรกติ เท่าที่สามารถและมีโอกาส เช่น รับศีลฟังเทศน์ทางวิทยุ ใส่บาตรเป็นประจำวัน ทำสังฆทานเป็นครั้งคราว เป็นอาทิ ในฐานะที่เป็นมารดา ได้อนุเคราะห์เลี้ยงดูบุตรธิดาเป็นอย่างดี ตั้งตนอยู่ในฐานะที่เรียกว่าเป็น "พรหม" เป็น "บุรพาจารย์" และเป็น "พระ" ของบุตรธิดา จึงเป็นที่เคารพสักการะของบุตรธิดาเป็นอย่างยิ่ง

ท่านได้จากโลกนี้ไปตามธรรมดาของสังขาร เพราะสิ้นอายุขัย เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๒ บุตรธิดาได้บำเพ็ญกุศลตามประเพณีทางพระพุทธศาสนามาแต่ต้น จนกระทั่งถึงวันฌาปนกิจอย่างสมเกียรติ คือ มีสวดพระอภิธรรม ๖ คืน แล้วทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน ตามลำดับ ทั้งนี้ สำเร็จลงด้วยกตัญญูกตเวทิตาธรรม ซึ่งมีอยู่บริบูรณ์ในบุตรธิดาของท่านตามสัปปุริสวิสัย

ด้วยอำนาจแห่งคุณธรรม ความดี ที่ท่านได้ประกอบไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ และอานุภาพแห่งบุญกุศลที่บุตรธิดาได้

บำเพ็ญอุทิศไปให้ จงเป็นผลวปัจจัยอำนวยสุขสมบัติ เป็นผลสำเร็จ แต่คุณโยมบุญนำ เดชะสวัสดิ์ ตามสมควรแก่คติวิสัย ในสัมปรายภพนั้น ๆ ทุกประการ.

พระเทพมุนี

เจ้าคณะภาค ๑๒

รองเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม

พุทธประทีป

ครั้งที่ ๗๗

เสาร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๕๐๗

พระธรรมโกศาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี

ปัญหา

เรื่องพระคุณของพ่อแม่

- พ่อแม่คือคนสำคัญของโลก
- พ่อแม่คือพระพรหมผู้สร้างโลก
- บวชแทนคุณได้อย่างไร
- สร้างพระธรรม ๗ คัมภีร์ แทนคุณแม่ได้จริงหรือ
- บวชเป็นญาติกับพระศาสนาอย่างไร
- บุตรจะพึงเลี้ยงพ่อแม่อย่างไร
- ควรจะช่วยทำกิจผิด ๆ ของพ่อแม่หรือไม่
- ดำรงวงศ์สกุลอย่างไร
- เลี้ยงลูกเพื่ออะไร
- บวชตลอดชีพแทนคุณพ่อแม่ได้อย่างไร

สุพจน์ : สวัสดีครับท่านผู้ชมท่านผู้ฟัง

วันนี้เป็นรายการถามปัญหาตามปรกติ เมื่อหลายเสาร์มาแล้ว ท่านผู้ชมคงยังจำได้ว่า กระผมได้รับความเมตตาจากท่านเจ้าพระคุณพระธรรมโกศาจารย์ วัดราษฎร์บำรุง ชลบุรี ได้กรุณานำพัดยศชั้นต่าง ๆ ของคณะสงฆ์มาอธิบายชี้แจงให้ท่านได้ทราบว่าอะไรเป็นอะไร ซึ่งกระผมได้ทราบว่า หลังจากนั้นแล้วมีท่านผู้ชมหลายท่านบ่นเสียดายว่า เวลาน้อย ยังไม่ได้ทราบว่าชนิดของพัดต่าง ๆ มีอยู่อย่างไรอีกบ้าง ซึ่งความจริงก็เป็นเช่นนั้น ในเรื่องของพัดก็มีข้อควรรู้มากอยู่

ในวันนี้กระผมได้อาราธนาท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ มาในรายการนี้อีก แต่ว่าเป็นรายการถามปัญหาตามปรกติ บัดนี้ พระคุณเจ้าท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์อยู่ในห้องส่งนี้แล้ว เชิญท่านผู้ชมถวายนมัสการท่านก่อน

พระธรรมโกศาจารย์ : ขอทุก ๆ ท่านจงมีความสุข

สุพจน์ : กระผมได้ประมวลปัญหาจากท่านผู้ถามหลายท่านรวมกันหลาย ๆ ข้อ มาเป็นข้อใหญ่ข้อเดียว คือ

เรื่องพระคุณของพ่อของแม่ เราทราบแล้วว่า พ่อแม่นั้นมีพระคุณแก่ลูก ๆ มากมายนัก ลูกที่ดี ที่มีความกตัญญูกตเวทีต่างก็พยายาม อุปัฏฐาก ปฏิบัติบำรุง พ่อแม่ ตามที่ตนมีความเห็นและมีความสามารถที่จะอุปการะบำรุงได้ แต่ว่าในการปฏิบัติบำรุงพ่อแม่นั้น ต่างคนก็ต่างทำโดยยึดหลักธรรมบ้าง ยึดความคิดเห็นของตนเองบ้างเป็นหลัก ท่านผู้ฟังรายการนี้หลายท่าน ได้ตั้งข้อสงสัยมาเป็นทำนองว่า การสนองพระคุณของพ่อของแม่ ที่ลูก ๆ จะพึงปฏิบัตินั้น มีอย่างไรบ้าง ในหลักธรรมทางศาสนาสอนไว้อย่างไร และวิธีปฏิบัตินั้น วิธีใดถือว่าเป็นวิธีที่ยอดเยี่ยมที่สุด เป็นปัญหากว้าง ๆ อย่างนี้ ขอถวายพระเดชพระคุณได้ช่วยกรุณาอธิบายด้วย

พ่อแม่คือคนสำคัญของโลก

พระธรรมโกศาจารย์ : เจริญพร เรื่องปัญหาระหว่างพ่อแม่ กับ ลูก ซึ่งลูกจะต้องปฏิบัติมีความสำนึกในพระคุณของท่านนี้ เป็นเรื่องใหญ่โต พ่อแม่จัดว่าเป็นบุคคลที่สูง เป็นคนสำคัญของลูก เวลานี้ยังไม่มีอะไรจะเปรียบได้

ยังมองไม่เห็น ทั้งในคัมภีร์ต่าง ๆ ก็ไม่เห็นบอกไว้ว่าอันใด จะเสมอเหมือน เรื่องนี้น่าจะต้องก้าวความไปถึงเรื่อง คนสำคัญของโลก ในบรรดาคนสำคัญของโลกแล้ว ก็เห็นจะไม่มีใครยิ่งไปกว่าพ่อแม่ ทุก ๆ คนจะอยู่ที่ไหน ๆ ก็ตามเถอะ ก็เป็นลูกของพ่อแม่ทั้งนั้นแหละ โลกที่เจริญอยู่ได้นี้กล้ากล่าวได้ทีเดียวว่า เป็นโลกของลูก เพราะโลกเจริญลูกก็เจริญ หรือลูกเจริญโลกก็เจริญ ถ้าลูกเสื่อมลูกพินาศแล้ว โลกก็เสื่อมโลกก็พินาศ ตาม ๆ กันทีเดียว ฉะนั้นคนที่สูงยอดที่โลกบูชาแล้ว พ่อแม่จึงเป็นสูงสุดในโลกทีเดียว

พ่อแม่คือพระพรหมผู้สร้างโลก

จริงอยู่ เราอาจจะแย้งได้ว่า คนสำคัญของโลกนั้นพระพุทธเจ้าสำคัญเหนือที่สุด อันนี้ ถ้าเราพูดอย่างนี้ก็แปลว่า เรามองแคบไป เราเห็นโลกเราเพียงชาวพุทธเท่านั้น ถ้าในพวกชาวลัทธิศาสนาอื่นแล้วเขาจะไม่เห็นความสำคัญสำหรับพระพุทธเจ้าของเรา เช่นเดียวกับที่เราไม่เห็นความสำคัญของพระเจ้าของเขา ดังนั้น พระเจ้าของแต่ศาสนา

จึงเป็นคนสำคัญของแต่ละศาสนาเท่านั้นเอง ส่วนว่า บิดามารดาแล้ว ทุกชาติทุกศาสนา ไม่ว่าที่ไหนที่เป็นแดนของมนุษย์ย่อมมีพ่อแม่เป็นที่ให้กำเนิด มีพ่อแม่เป็นเจ้าของเขาทีเดียว พ่อแม่เป็นพระ พ่อแม่เป็นคนสำคัญ ดังได้กล่าวแล้วว่า โลกนี้เป็นโลกของลูก ลูกก็มีพ่อแม่เป็นแดนเกิด อาตมาอยากจะกล่าวว่า เดิมทีเดียวที่เราถือกันว่า พระพรหมสร้างโลกนั้น ก็เห็นจะหมายถึงพระพรหมผู้สำคัญคือพ่อแม่สร้างลูกทุกคนให้เป็นขึ้นในโลกนี้แหละ ถ้าโลกเจริญก็เพราะพระพรหมเป็นผู้บันดาล นี่เป็นลัทธิของศาสนาพราหมณ์

ด้วยเหตุนี้เองในพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างศาสนาพราหมณ์ พระพุทธเจ้าจึงได้ประกาศว่ามารดาบิดานี่แหละ เป็นพรหมของลูกละ ที่เรามองซ้ายมองขวา มองหน้ามองหลัง ไม่เห็นพรหมผู้สร้างโลกไม่ใช่อื่น บิดามารดานี่แหละเป็นผู้สร้างโลก ดังนั้น มารดาบิดา จึงเป็นคนสำคัญของลูก และของโลก

สุพจน์ : ครับ อันนี้เป็นความสำคัญของบิดามารดา ถ้าหากจะพรรณนาไปก็มีเรื่องมาก เพราะว่าท่านเป็นคน

สำคัญของลูกจริง ๆ เป็นผู้มีพระเดชพระคุณต่อลูกมาก อย่างที่พระเดชพระคุณอธิบายมาแล้วส่วนที่สงสัยในปัญหานั้นเป็นด้านสนองพระคุณ ว่า พระคุณท่านนั้นมีมากมายเหลือที่สุด ลูก ๆ จะพึงปฏิบัติอย่างไรบ้าง จึงจะได้ชื่อว่าสนองคุณ และวิธีที่ยอดเยี่ยมที่สุดนั้น ทางศาสนาได้ว่าไว้อย่างไร

พระธรรมโกศาจารย์ : เจริญพร ในเรื่องนี้มีอธิบายไว้ทีเดียว แต่ว่า ก่อนจะถึงปัญหานี้ อาตมาอยากจะแยกมาพูดถึงความรู้สึกของเรา ๆ เสียก่อน คนเราถ้าไม่แก้ความรู้สึกของเราก่อนแล้ว เราจะเอาหินทับหญ้าไว้อย่างไรก็คงไม่หมดไปได้ โดยมากเรื่องเก่า ๆ ประมาณระยะ ๕๐ ปีมานี้ เราคงจะได้ยินกันบ่อย ๆ ว่า การตอบแทนคุณพ่อแม่นั้น เราถือเอาการบวชเป็นการแทนคุณได้ ฝ่ายท่านสุภาพสตรีที่ไม่ได้บวชก็ว่า ให้สร้างพระไตรปิฎกแทนคุณท่าน จึงมีความเชื่อกันว่า ต้องสร้างพระไตรปิฎกแทนคุณมารดาบิดา จนถึงสร้างพระธรรม ๗ คัมภีร์เล็ก ๆ อย่างย่อ ก็แทนคุณบิดามารดาได้ คุณสุพจน์ คงจะเคยได้ยิน

สุพจน์ : ครับเคยได้ยิน และเคยเป็นภาระให้ญาติโยมได้สร้างกันด้วยครับ

บวชแทนคุณได้อย่างไร

พระธรรมโกศาจารย์ : นั่นแหละ เราน่าจะได้นึกถึงในข้อนี้กันว่า อะไรเป็นมูลเหตุให้เราเข้าใจอย่างนั้น ยิ่งในสมัยเหนือ ๕๐ ปีขึ้นไปยิ่งกล่าวว่า ถ้าบวชเณร ยิ่งแทนคุณแม่ได้ด้วยซ้ำไป ความเป็นจริง ถ้าเราได้ค้นหลักฐานทางศาสนากันให้ดี เราจะไม่หลงผิดเช่นนี้ เพราะไม่มีที่ไหนเลยกล่าวว่า การบวชเป็นการแทนคุณพ่อแม่ได้ อาตมามานึกเอาเองว่า อาตมานี่ บวชเณรถึง ๑๐ ปีไม่ได้สึก บวชพระอีก ๔๒ ปีแล้ว เมื่อมานึกถึงคุณโยมทั้งสองแล้ว ยังรู้สึกว่ายังเป็นหนี้ท่านอยู่อีกมากมายทีเดียว ไม่ทราบว่าเหตุใดเขาจึงคิดว่าบวชเพียง ๓-๔ เดือน หรือน้อยลงไปกว่านั้นจะทดแทนคุณท่านทั้งสองได้ ยังนึกไม่เห็น ยังไม่พบที่มา และถ้าใครจะยืนยันว่ามีที่มาจากที่นั่นที่นี่ อาตมาก็ยังสงสัยว่าจะไม่ถูกต้อง อาตมาไม่เชื่อเลยทีเดียว เพราะพระพุทธเจ้าเป็นนักปราชญ์ เป็น การณวสิโก เป็นผู้หนักในเหตุ สิ่งใดไม่มีเหตุ พระพุทธเจ้าไม่ทรงเทศน์ให้ฟังเลยทีเดียว พระพุทธเจ้าเคารพในเหตุอย่างนี้แล้ว พระองค์รับสั่งอะไรจะต้องมีเหตุผล และใครจะค้านไม่ได้

ถ้าหากพระพุทธเจ้าจะรับสั่งว่า การบวชพระเป็นการแทนคุณพ่อแม่ได้ประเสริฐที่สุด อาตมาก็คิดว่า จะรับสั่งผิดแน่ ๆ ทีเดียว เพราะว่าคงมีนักปราชญ์หลายประเทศเขาค้าน เพราะว่าคนที่บวชได้ก็ไม่ใช่ทุกคน ถ้าการบวชเป็นการแทนคุณแล้ว คนไม่ได้บวชอีกมากมาย ไม่เฉพาะแต่สุภาพสตรีหรอก แม้แต่บุรุษนี่ก็ไม่ได้บวชอีกมากมาย ในประเทศเรามีบวชเท่าไร ถึง ๕๐ % หรือเปล่า ไม่ถึงด้วยซ้ำ เราลองนึกดูซิว่า ถ้าไม่ได้บวชก็ไม่ได้แทนคุณพ่อแม่ยังงั้นหรือ มองไปประเทศจีนอีกตั้งหลายร้อยล้าน ประเทศฝรั่ง ประเทศอินเดียอีกตั้งหลายร้อยล้าน คนเหล่านั้นมิได้แทนคุณพ่อแม่หรือ เปล่า กลับปรากฏว่า มีอยู่หลายล้านคนที่เข้าแทนคุณพ่อแม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าเรายังยืนยันว่าพระพุทธเจ้ารับสั่งว่าบวชแทนคุณพ่อแม่อย่างนี้แล้ว คำอันนั้นจะคลาดเคลื่อน

สร้างพระธรรม ๗ คัมภีร์แทนคุณแม่ได้จริงหรือ ?

และยังกล่าวไปถึงการสร้างพระธรรม ๗ คัมภีร์อีกด้วยก็ยิ่งแล้วใหญ่ นึกถึงคำโบราณท่านว่า เลี้ยงลูกคน

จนไปถึง ๓ ปี สร้างพระธรรม ๗ คัมภีร์ ๓ คำถึงจะช่วยได้แหม ค่ากำไรเกินควรไป ดังนี้เอง ทำให้ท่านที่อยากจะทดแทนบุญคุณพ่อแม่สร้างพระธรรม ๗ คัมภีร์กันดื่น วัดต่าง ๆ ในชนบทมีหนังสือพระธรรม ๗ คัมภีร์กันเกลื่อนกลาด จนพระเจ้าไม่ใช่ว่าดูไม่ไหว เก็บรักษายังไม่ไหว นี่สูญเสียไปเพราะเหตุนี้มาก ทำให้วิตกว่าจะเป็นภัยแก่พระศาสนาเพราะความเข้าใจผิด อาตมานึกอย่างนั้น

เมื่อได้พูดแล้วว่า ทั้ง ๒ อย่างนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องแทนคุณ พระพุทธเจ้าไม่ได้รับสั่งไว้ทั้ง ๒ อย่างไม่ทราบว่าใครเป็นคนเขียนขึ้น ซึ่งความจริงแล้ว การสร้างหนังสือก็ดีอยู่ เพราะว่าหนังสือนั้นเป็นประโยชน์ดีเป็นเรื่องช่วยให้เกิดปัญญาแก่ผู้ศึกษา แต่ก็มีไม่มากจนถึงกับแทนคุณพ่อแม่ได้หรอก การบวชนั้นก็ดีอยู่ แต่ว่าส่วนใหญ่ดีสำหรับผู้บวชตามหลักท่าน หาใช่เป็นการทดแทนคุณบิดามารดาได้ไม่แต่ว่า อาตมาก็ไม่ปฏิเสธว่า การบวชจะไม่เป็นการสนองน้ำใจของท่านทั้งสอง ที่ว่าสนองน้ำใจก็ไม่ได้หมายความว่าแทนบุญคุณ เพราะท่านทั้งสองมีความเลื่อมใสพระอยากให้ลูกของแม่เป็นพระ อยากให้ห่มผ้าเหลืองอย่างที่พ่อเคย

ห่มมาแล้ว อย่างนี้ ฉะนั้น การสนองน้ำใจเป็นเจตนารมณ์ ของท่าน ทำไมจะไม่เป็นความดี อาตมาว่าอย่างนั้น ทีนี้ ถ้าหากว่า ผู้บวชนั้น จะคิดมากไปเป็นการทดแทนบุญคุณ เช่นว่า บวชให้ท่านแล้ว ไม่ต้องไปตอบแทนอะไรท่านอีก หรอก อันนี้จะบาปมากทีเดียว

บวชเป็นญาติกับพระศาสนาอย่างไร

ยังมีคำโบราณอยู่คำหนึ่งที่อาตมารัก คือคำว่า บวช แล้วทำให้ท่านเป็นญาติกับพระศาสนา ปรากฏในสังคายนา ครั้งที่ ๓ ปรารภถึงพระโมคคัลลีบุตร คุณสุพจน์คงเคยได้พบ ด้วยกันแล้ว ในที่นั้น พระโมคคัลลีบุตรเถระท่านแสดงไว้ดี มาก อาตมาเห็นด้วย ท่านแสดงอย่างนักปราชญ์ว่าแม้จะ ทำบุญใด ๆ ถ้ายังไม่ได้บวชลูกบวชหลาน ก็ยังไม่ถือว่า เป็นญาติกับพระศาสนา เป็นเหตุให้พระเจ้าอโศกมหาราช ต้องให้พระโอรสของพระองค์ออกทรงผนวช ดังนี้ ถ้าจะมี ปัญหาว่า บวชแล้วเป็นญาติได้อย่างไร อาตมาเห็นว่าจะ ไม่ตอบยากนักกระมัง ท่านผู้ฟังคงจะพอคิดเอาได้ว่า สมมุติ ว่า เรามีลูกยังไม่ได้บวช เราก็เป็นนายนั่น นางนี่ แต่เมื่อ

ลูกได้บวชพระแล้ว พ่อแม่ก็เป็นพ่อพระแม่พระ เพราะว่าลูกเป็นพระแล้ว พ่อก็เป็นพ่อพระ แม่ก็เป็นแม่พระ พี่ก็เป็นพี่พระ น้องก็เป็นน้องพระ ปู่ย่าตายายก็เป็นปู่ย่าตายายพระ

อาตมาเห็นว่าคนที่เคยบวชลูก แต่ก่อนเคยตื่นสาย ก็ต้องตื่นเช้า เพราะต้องเตรียมใส่บาตรพระลูกชายจะมาโปรด เมื่อเห็นพระห่มเหลือง ๆ ผ่านมาก็ทำให้นึกว่า คล้าย ๆ พระลูกชายจะมา ทำให้ไปตลาดอาจจะซื้อให้มากกว่าเดิม เพื่อทำไปส่งวัดบ้าง บางทีก็เลยมากไปเผื่อท่านสมภารอีกหน่อยเดี๋ยวจะว่าเอา ดังนี้เป็นต้น นี่จึงว่าบวชให้เป็นคนคุ้นเคยกับพระศาสนา เท่ากับว่าเป็นสะพานทอดให้ท่านไปวัด เมื่อก่อนท่านไม่สู้จะได้ไปนัก พอลูกบวชพระทำให้ท่านอยากไปวัด ทำให้ไปคุ้นเคยกับทายกทายิกาในวัดบ้าง ทำให้คุ้นกับพระเจ้าพระสงฆ์ในวัดมากขึ้น ทำให้ท่านไม่กระดาก ไม่เก้อเขิน นับว่า การบวชพระเป็นสะพานทอดให้ท่านไปวัด ให้ไปบำเพ็ญบุญกุศลอย่างอื่นต่อไปนี้เป็นเรื่องหนึ่ง ที่สนับสนุน การบวชไม่เป็นการทดแทนบุญคุณทั้งโดยเหตุและโดยผลดังอาตมากล่าวมา

ถ้าจะว่าตามหลักแล้วพระพุทธเจ้าทรงแสดงปฏิปทาข้อที่จะตอบแทนบุญคุณของลูกแก่บิดามารดาไว้ ท่านแจกไว้มีถึง ๕ ประการ

สุพจน์ : ก็อยากขอให้อธิบายเสียด้วยว่า มีอย่างไรบ้าง

พระธรรมโกศาจารย์ : ประเดี๋ยว เมื่อกี้เห็นแย้งอยู่หน่อยว่าเรื่องอะไร

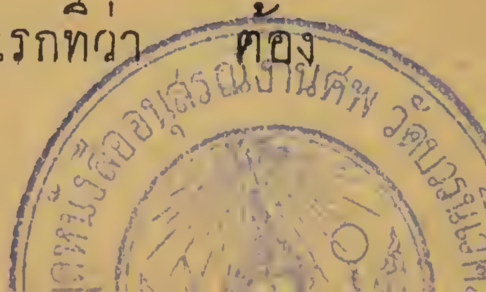
สุพจน์ : ถ้าหากจะให้โอกาสกระผมแทรก ก็ขอแทรกในตอนนี้ว่า ที่พระเดชพระคุณว่า การบวชไม่ใช่เป็นการทดแทนบุญคุณของพ่อแม่นั้น ถ้าหากจะนึกไปในแง่ที่ว่าโบราณท่านมีความคิดสูงมากที่ให้คำสอนต่าง ๆ ไว้เช่นการสอนว่า การบวชเป็นการทดแทนบุญคุณพ่อแม่ ท่านอาจจะมองในแง่ว่า ตามปรกติธรรมดาพ่อแม่ถ้าจะสั่งลูกเองว่าลูก ๆ ทุกคนนี้เป็นหนี้บุญคุณพ่อแม่นะ ลูกจะต้องทดแทนบุญคุณพ่อแม่ ทำนองนี้ ท่านก็อาจจะกระดากปากเพราะคล้าย ๆ เป็นการทวงบุญทวงคุณจากลูก ๆ ก็แนะวิธีให้ไปบวชให้พระท่านสอน ให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียนเองว่า พ่อแม่

มีบุญคุณอย่างไร แล้วจะได้ปฏิบัติเป็นการตอบแทนที่หลัง อาจจะเป็นอุบายของคนโบราณอย่างนั้นได้ไหมครับ

พระธรรมโกศาจารย์ : ใช่ ใช่ อาตมาอนุโมทนา อาตมาเคยคิดและเคยรู้สึกอย่างนี้เหมือนกัน เพราะเป็นวิธีอันหนึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดทีเดียว แยบคายมากเหลือเกิน โดยที่ว่า ถ้าได้บวชแล้ว ได้ศึกษาดีแล้ว จะเข้าใจดียิ่งกว่ามารดาบิดาแนะนำ เพราะว่าการแนะนำให้เขารู้จักบุญคุณเรานั้น มันกระดาก และทำได้ยาก ถ้าได้พระในฐานะเป็นครูเป็นอาจารย์แนะนำ ก็จะสูงขึ้นประณีตขึ้น แยบคายดี อาตมาก็รู้สึกอย่างนั้นเหมือนกัน เพราะคนยิ่งบวชนานกลับยิ่งรักพ่อแม่มาก กลับเป็นอย่างนั้นเสียอีก เพราะการได้ศึกษามาก ก็เป็นเหตุให้เห็นพระคุณท่านทั้งสองละเอียดมากขึ้น

บุตรจะพึงเลี้ยงพ่อแม่อย่างไร

สุพจน์ : ครับ สำหรับหลัก ๕ ประการที่พระเดชพระคุณว่าเป็นแนวที่บุตรจะพึงปฏิบัติต่อบิดามารดานั้น กระผมขอเรียนเป็นข้อ ๆ ไปว่า ประการแรกที่ว่า ต้อง

เลี้ยงท่านตอบ สำหรับบุตรที่จะพึงเลี้ยงบิดามารดาได้ก็ไม่ใช่จะมีทุกคนไป บางคนก็มีโอกาสดี ได้เลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่จนตลอดชีพ ซึ่งไม่เป็นปัญหาในที่นี้ ส่วนบุตรที่ไม่มีโอกาสจะเลี้ยง จะเป็นด้วยเหตุที่ท่านล่วงลับไปเสียก่อนที่ตนจะเติบโตก็ดี หรือว่าอยู่ห่างไกลกันก็ดี หรือไม่รู้เลยว่าใครเป็นพ่อเป็นแม่อย่างนี้ก็ดี หรือว่าในปัจจุบันนี้ตนเองตั้งตัวยังไม่ได้ ไม่สามารถที่จะเลี้ยงท่านได้ และท่านก็มีฐานะดีไม่ยากจนไม่จำเป็นต้องให้เราเลี้ยงท่าน อย่างนี้ บุตรในกรณีที่ยกตัวอย่างมานี้จะพึงปฏิบัติอย่างไรถึงจะไม่เสียข้อปฏิบัติข้อนี้

พระธรรมโกศาจารย์ : เจริญพร อาตมาว่าสำหรับกรณีที่ท่านล่วงลับไปแล้วก็เป็นปัญหาข้อสุดท้ายอาตมาเอาไว้แก้ทีหลัง เอาท่านยังอยู่นี่แหละ จริงอยู่ท่านยังอยู่นี่ พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ว่า ลูกทุกคนต้องตอบแทนคุณพ่อแม่ด้วยเหตุ ๕ ประการ คือให้เลี้ยงดูท่าน ในหนังสือเทศน์โบราณ ๆ นักเทศน์เก่า ๆ ท่านแสดงไว้เรามักจะได้ยินคำว่า พอกเลี้ยง ต้องพอกเลี้ยงท่าน ผู้ที่เป็นนักเทศเคยโต้กันว่า พอกเลี้ยงมี ๒ อย่าง พอก หมายความว่าให้ผ้านุ่งผ้าห่ม คือคลุมเข้าไป พอกเข้าไป พอกกายให้ท่านมีเสื้อผ้า

ใช้ เลี้ยง หมายความว่าให้อาหาร ทั้งพอกทั้งเลี้ยงก็หมายความว่า ให้ความอุปถัมภ์ในความเป็นอยู่ของท่านนั่นเอง

การให้อุปถัมภ์ หรือการเลี้ยงนั้น อาตมาว่า ลูกบางคนอาจจะอยู่ไกลไม่มีโอกาสได้ตอบแทนท่าน หรือว่าอาจจะมีกำลังไม่สามารถ จะเลี้ยงดูได้อย่างเต็มที่บ้าง หรือด้วยเหตุอื่น ๆ อีก แต่ว่าการเลี้ยงนั้น เป็นสิ่งที่จะต้องตอบแทน ก็ไม่ได้หมายความว่าเลี้ยงท่านทั้ง ๑๐๐ % ไม่ใช่อย่างนั้น เราอาจจะอุปถัมภ์ท่านส่วนใดส่วนหนึ่งก็ได้ หรืออุปถัมภ์ท่านเป็นเวลาก็ได้เช่นในคราวประสบพบกัน หรือว่าท่านไปอยู่กับลูกคนโน้นแล้ว หรืออยู่กับหลานคนนี้ กับญาติคนอื่น เพราะท่านมีพระคุณต่อเขา เขารับเอาไปอุปถัมภ์ในฐานะอย่างนี้ เราเป็นลูก อาตมาว่าก็จำเป็นต้องหาโอกาสเวลาไปกราบเท้าท่านเป็นบางมื้อบางสมัย เช่นสงกรานต์บ้างก็เอาน้ำไปรดท่าน เอาผ้าไปกราบท่าน หาอาหารไปให้ท่านปีละครั้งสองครั้งอย่างนั้นก็ถือว่าอยู่ในข้อปฏิบัติข้อนี้ด้วย

ในสมัยที่ควรจะเคารพ ในสมัยที่ควรจะตอบแทน ก็ไม่ดูดาย แม้ถึงท่านจะมีฐานะอย่างนั้นแล้ว เราก็ไม่ดูดาย เช่นหน้านี้หน้าแตงโม เราก็เอาแตงโมไปให้ท่านสักลูกหนึ่ง

นาน ๆ คิดถึงท่าน ไม่ไปมือเปล่า ก็ไม่กินแรงนัก ความจริงท่านจะดีใจมาก ท่านก็มีทรัพย์พอจะจับจะจ่ายได้เหมือนกัน แต่ว่าท่านไม่ดีใจเท่าลูกเอาไปให้ ท่านดีอกดีใจว่า ลูกเอามาให้ ซึ่งความจริงถ้าท่านจะรับประทานเพียงคนเดียวก็ดูเหมือนจะหมด ท่านก็ยังจะประกาศความดีของลูก บางทีท่านก็ผ่าเสีย ๔ ซีกเชียว ซีกนี้เอาไปให้เพื่อนบ้านเขาเสีย เอาไปให้ยายเสียบ้างบอกว่า นี่แหละ หลานมันฝากมาให้แน่ะ แสดงว่าหลานก็มีความกตัญญูระลึกถึงยายด้วย บางทีก็ถือไปหาสมภารที่ท่านที่วัดบ้าง เมื่อท่านถามเอามาแต่ไหนก็บอกว่าลูกเขาฝากมาให้ แหม ได้รับความยิ้มแย้มแจ่มใสกัน ดังนี้

ดูเหมือนว่า บิดามารดานี้ในบางแห่งพระพุทธเจ้าแสดงถึงพรหมชั้น อาภัสสระพรหม มีปีติเป็นอาหาร บางทีไม่อยากได้อะไรของลูกเท่าไรแต่ว่าท่านดีใจเหลือเกินทีเดียว ถ้าลูกมาแสดงความเคารพตอบแทนด้วยอาหารอย่างนั้น แม้แต่สิ่งเล็กน้อย ท่านปลื้มอกปลื้มใจ ดีใจว่าลูกเขายังระลึกถึง มีความกตัญญูต่อท่าน ท่านอิ่มอกอิ่มใจ ทำให้ท่านมีอายุยืน มีกำลังใจเข้มแข็งขึ้นทีเดียว

สุพจน์ : ครับ ถ้าอย่างนั้น อาจจะตีความหมายไปถึงว่า ไม่ใช่เฉพาะแต่เลี้ยงในทางกายเท่านั้น อาจจะเลี้ยงน้ำใจท่านด้วย ได้ไหมครับ

พระธรรมโกศาจารย์ : ใช่ อาตมาว่า มีส่วนจริงตามที่คุณสุพจน์ว่า การเลี้ยงน้ำใจนี่แหละสำคัญมาก เพราะการเลี้ยงลูก ๑๐ คน เลี้ยงได้ แต่ลูกจะเลี้ยงพ่อแม่ สักคนหนึ่งนี้ เลี้ยงไม่ได้ เพราะอะไรอาตมาว่า การเลี้ยงลูกนี้เลี้ยงง่ายกว่า เราจะถ่วงเกินอะไรก็ได้ อาตมาสมมุติง่าย ๆ สมมุติว่า หุงข้าวเสร็จ ตักข้าวให้คนละชาม ๆ เอาไข่มาวางคนละลูก ๆ หรือปลาทูวางคนละตัว ๆ เอ้า พวกเองกินกันเสียแล้วไปโรงเรียน เท่านี้ ลูก ๆ จะไม่รู้สึกอะไร จะยิ้มแย้มแจ่มใส ว่า แหม พ่อแม่ท่านกรุณาพอแล้ว เอ้า เอาสตางค์ไปเสียอีกบาทหนึ่ง เอาไปซื้อขนมที่โรงเรียน เท่านี้แหละ แต่ลูกจะเลี้ยงพ่อแม่อย่างนี้ไม่ได้นะ

อาตมาได้กล่าวว่า พ่อแม่เป็นพระของเรา เป็นพระประจำตัวประจำเมืองของเราทีเดียว เราจะเลี้ยงท่านอย่างท่านเลี้ยงลูกไม่ได้ ต้องเลี้ยงด้วยคารวะเป็นอันดีทีเดียว ต้อง

ถือว่าท่านเป็นคนสูงสำหรับบูชาสักการะ การเลี้ยงท่านต้องเลี้ยงด้วยคารวะด้วยกิริยา ด้วยวาจาที่ท่านฟังต้องชื่นใจด้วย นี่แสดงว่า เราต้องเลี้ยงน้ำใจท่านด้วย ต้องให้ท่านชื่นอกชื่นใจ แม้บางคราวท่านไม่สบาย ท่านจะรับทานเพียงช้อนสองช้อนเท่านั้นแหละท่านก็หยุดแล้ว บางทีเราบอกท่านว่า แม่อย่าเป็นห่วงเด็กมันเลย รับทานให้พอเถอะ เปล่า บางทีท่านก็บ่นหลานมาหาจะไปรังเกียจอะไร นี่ก็แสดงว่าท่านมีความสุขใจ ดังนั้นเราจึงต้องเลี้ยงน้ำใจ ไม่ใช่เลี้ยงกายอย่างเดียวอย่างคุณสุพจน์ว่านั้น เป็นเรื่องสำคัญเหมือนกัน

ควรจะช่วยทำกิจผิด ๆ ของพ่อแม่หรือไม่

สุพจน์ : สำหรับการเลี้ยงดูท่านนี้ ก็สรุปได้ง่าย ๆ ว่า ต้องเลี้ยงทั้งร่างกายทั้งน้ำใจ เคารพนับถือและปฏิบัติอย่างอื่นให้ท่านชื่นใจก็ได้ ก็เป็นหน้าที่ของลูกที่ดีจะพึงปฏิบัติข้อนี้กระผมขอผ่าน ข้อต่อไปว่าจะช่วยทำกิจของท่าน ช่วยเหลือในเรื่องของท่านนี้ ถ้าเป็นเรื่องธรรมดาที่จะพึงช่วยได้ก็ช่วย แต่บางที สมมุติว่า บางทีกิจของท่านนั้นเป็นกิจที่ไม่ชอบด้วยศีลธรรม ไม่ชอบด้วยกฎหมายขนบธรรมเนียม

บ้านเมือง ผู้เป็นลูกที่ดีจะพึงปฏิบัติอย่างไรในการช่วยทำกิจของพ่อแม่

พระธรรมโกศาจารย์ : เรื่องนี้ ในทางศาสนาเราก็แสดงถึงพระ ก็มักจะสอนให้พยายามแนะนำแก้ไขและป้องกันทุกวิถีทางที่จะไม่ให้ท่านแปดเปื้อนให้เป็นมลทินแก่ท่านเองด้วยความเคารพท่าน เกรงท่านจะเสียหาย เกรงท่านจะลำบาก เกรงท่านจะเป็นโทษเป็นภัย ลูกที่ดีย่อมพยายามจะไปป้องกัน กีดกัน ไม่ให้ท่านเข้าไปแตะต้องหรือแปดเปื้อนในเรื่องนั้น พยายามไม่ให้ท่านทำเชียว อย่างนี้ถือว่าเป็นกุศลอันมากเหลือเกินในบาลีท่านว่า แนะนำให้ท่านตั้งอยู่ในความดี เช่นตอบแทนท่านด้วยการแนะสิ่งที่ท่านไม่รู้ รู้ไม่ดีก็แนะให้ท่านรู้ดีขึ้น สิ่งที่ผิดก็เลี่ยงให้ท่านไปทำสิ่งที่ถูก นี่เป็นอุบายสำคัญ ท่านแสดงไว้หลายอย่างในเรื่องอุบายที่ป้องกันบิดามารดาไม่ให้ทำผิดอย่างนั้น

สุพจน์ : ในสังคมปัจจุบันนี้ก็คงจะมีอยู่หลายรายครับที่ว่า พ่อแม่กำลังเดินทางผิด กระผมหมายถึงผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมายครับ แล้วไปขอความร่วมมือจากลูก ๆ ผู้ซึ่งมีฐานะพอที่จะช่วยได้ กระผมจะไม่ยกตัวอย่างว่าเรื่องใด

ลูกเห็นว่า การกระทำของพ่อแม่ไม่ถูก ก็ไม่ให้ความช่วยเหลือ และบางทีเกิดขัดแย้งหรือทะเลาะกันจนถึงกับตัดพ่อตัดลูกอะไรอย่างนี้ก็มี ในกรณีอย่างนี้ ผู้เป็นลูกจะพึงปฏิบัติอย่างไรจึงจักไม่เสียข้อปฏิบัติข้อนี้ คือว่าพ่อแม่ไม่ยอมเห็นด้วยตามที่แนะนำไปแล้ว จะทำอย่างไร

พระธรรมโกศาจารย์ : อันนี้ ก็เห็นจะต้องให้ยกไว้เป็นแต่ละบุคคลที่สามารถ ถ้าในเรื่องใดที่สามารถก็แก้ได้เหมือนกัน ถ้าในบางเรื่องเป็นเรื่องสุดวิสัยก็เป็นเรื่องยาก บางทีท่านมีกำลังเหนือ ทั้งความรู้ ทรัพย์ เพื่อนฝูง อย่างนี้ก็ยาก มีชาดกหลายเรื่องที่ลูกต้องทอดทิ้งก็มี เช่นเรื่องของพรานที่ไปจับพระพุทธเจ้าที่เสวยพระชาติเป็นพระยานาค ในทศชาติก็มี เมื่อไม่มีโอกาส เหลือวิสัยแล้ว ก็ต้องทิ้ง ความจริงทุก ๆ อย่างก็ต้องทำในเรื่องวิสัยเท่านั้น ถ้าสุดวิสัยเราก็หมดทาง ก็ให้กรรมสนองท่านท่านอาจจะสำนึกได้ทีหลัง

ดำรงวงศ์สกุลอย่างไร

สุพจน์ : ครับ ทีนี้ข้อที่ว่า ดำรงวงศ์สกุล และประพฤติตนให้สมควรเป็นผู้รับทรัพย์มรดก กระผมอยากขอคำอธิบายที่ว่า ดำรงวงศ์สกุล คืออย่างไร

พระธรรมโกศาจารย์ : ก่อนจะผ่านไป อาตมาขอแถมอีกสักนิด ในเรื่องทำกิจของท่านนี้เพราะว่าเคยเห็นบางคน อย่างพูดว่า เห็นว่าท่านมีกำลังดีแล้ว ไม่ยื่นมือเข้าไปช่วยกิจการของท่าน อาตมาใคร่จะได้เสนอกิจการบางอย่างซึ่งลูก ๆ อย่าพึงดูดาย จริงอยู่งานการภายนอกคนอื่นอาจจะช่วยทำได้ ยังการงานภายในบางทีท่านต้องการให้ลูกช่วยทำ สมมุติว่าท่านป่วย บางทีท่านลุกไม่ขึ้น ถ้าลูกได้ไปประคับประคองอุ้มท่านลุกขึ้น แหมท่านดีใจ อันนี้ลูกเห็นแล้วก็ไม่ควรดูดายเหมือนกัน ทำให้ท่านได้กำลังใจชื่นใจมาก บางทีเราเอาผ้าชุบน้ำไปเช็ดหน้าเช็ดตาเช็ดเนื้อเช็ดตัวท่านบ้าง เอาผ้าไปสลัดผึ้งแดดเสียบ้าง ท่านเปิบข้าวไม่ได้ ก็ป้อนข้าวท่านเสียบ้าง แกะผลไม้ให้ท่านบ้าง หยิบถ้วยยา หยิบโน่นหยิบนี่ให้ท่านบ้าง เพียงเด็ก ๆ น้อย ๆ ดังนี้ ลูก ๆ ก็ไม่ควรดูดายเหมือนกัน อย่าถือว่านิดหน่อย เพราะเป็นการเพิ่มกำลังใจให้บิดามารดาเมื่อคราวป่วย เพราะคนป่วยนั้นมักจะใจน้อย ถ้าบิดามารดาเห็นลูกเพิกเฉย ทำให้ท่านน้อยเนื้อน้อยใจ บางทีท่านก็น้ำตาซึมออกมาด้วยความเสียใจโดยไม่ให้เราเห็นก็มี แต่บางครั้งถ้าลูก ๆ เรานี้ ได้ไปช่วย

เหลือท่านด้วยเหตุดังกล่าวมานี่แหละจะทำให้ท่านชื่นอกชื่นใจ อาตมาเคยเห็นบางคนไปยืน ๆ ดูแล้วสั่งคนโน้นคนนี้ มอบเวรให้เขาจัดเขาทำ ก็นึกว่าตัวได้ช่วยดีแล้ว ความจริงอาตมา ก็ไม่ใช่ติเขาหรอก แต่ว่า ในสิ่งที่ควรจะทำได้อย่างนี้ เขาข้ามไปเสียข้ามไปอย่างน่าเสียดาย ถ้าเราจะได้ไปลูบไปคลำไปจับไปต้องท่านดังกล่าวแล้ว เล็ก ๆ น้อย ๆ ธุระเหล่านี้แหละเป็นงานที่มีราคาสูงกว่าที่จะให้เงินเป็นก้อน ๆ ที่เรารับภาระจะช่วยค่าหยูกค่ายาเสียอีก

อาตมาว่า ทุก ๆ คนดูเหมือนจะรู้สึกเช่นเดียวกัน ถ้าบิดามารดาได้เห็นลูกเอาใจใส่อย่างนี้ แม้เล็กน้อย บางทีท่านกลับมีความเอ็นดู รักใคร่ ในลูกคนนั้น เห็นอกเห็นใจเขาว่า ที่เขาได้มาสละเวลาอดตาหลับขับตานอนด้วยในยามป่วยไข้อย่างนี้ ท่านดีใจมาก อาตมาอยากจะขอให้ลูก ๆ ทุกคนอย่าดูดายเรื่องนี้ กรุณาเอาใจใส่ท่านสักหน่อย ต้องระลึกถึงเราเมื่อคราวเล็ก ๆ เมื่อเราร้อง เรานึกไม่เห็นตัวเราก็จงดูเด็กคนอื่น ๆ เถอะเวลาลูกเจ็บน่ะ พ่อแม่อดตาหลับขับตานอนจริง ๆ ทีเดียว ท่านต้องประคบประหงมลูบหน้า

ดูบหลังคอยดู ร้อนหรือหนาวหรือ ให้น้ำให้อาหาร อะไร ท่านก็คอยเอาใจเสมอ ฉะนั้นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างนี้ อย่าถือว่า ไม่ใช่หน้าที่ไม่ใช่ธุระ นี่เราจะผ่านเวลาอันดีเวลา อันมีค่าของเราไปเสียมาก น่าเสียดาย

ส่วนที่ว่า ในการดำรงวงศ์สกุลนั้น ในทางศาสนา ท่านแสดงไว้หลายประการ เช่น ตระกูลบิดามารดาเป็น มิจฉาทิฏฐิ พยายามให้ท่านกลับเป็นสัมมาทิฏฐิอย่างนี้เป็น ต้น ก็เป็นการดำรงวงศ์ตระกูลเหมือนกัน หรือว่าดำรง ตระกูลของท่านที่เป็นสัมมาทิฏฐิไว้โดยลูกพยายามตั้งอยู่ใน สัมมาทิฏฐิ ดังนี้เป็นต้น พ่อแม่เคยทำบุญ ลูกก็ควรจะทำ พ่อแม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี หรือว่า ตระกูลของท่านเคย ดำรงอยู่เราก็ดำรงตระกูลของท่านไว้อย่าให้เสื่อมโทรม คน เราธรรมดาก็อยากให้ตระกูลของเราเจริญขึ้น มีลูกมีเต้าก็ อยากให้เจริญขึ้น ถ้าได้เห็นตระกูลใครเสื่อมไปก็สลดใจ ใน ข้อนี้พระพุทธเจ้าก็ทรงเอาความประสงค์ของโลกทั่ว ๆ ไปมา ทรงแสดงไว้ว่าโลกต้องการอย่างนั้น ดังนั้นจึงอยากให้ดำรง วงศ์ตระกูลไว้ให้เจริญขึ้น

สุพจน์ : ครับ แม้ในข้อที่ว่า ประพฤติตนให้สมควรเป็นผู้รับทรัพย์มรดก ก็คงจะหมายถึงการทำดีให้สมสกุลยังงั้นใช่ไหมครับ

พระธรรมโกศาจารย์ : เจริญพร อันนี้ก็ใช่ แต่ว่าท่านยังแสดงถึงว่า การรักษาสิ่งของที่ท่านให้ไว้ก็คือ ปรกติมารดาบิดามักจะเก็บหอมรอมริบสิ่งของไว้ จะเห็นจิตใจพ่อแม่ชอบกล ในเวลาที่มีลูกแล้วทำให้เป็นคนเห็นแก่ตัวจัดทีเดียว เดิมไม่ค่อยอยากได้อะไรนักหรอกคนเรานี่ เมื่อเป็นหนุ่มเป็นสาวไม่ค่อยรู้สึก พอมีลูกมีเต้าแล้วเห็นอะไรเข้าก็อยากซื้อติดมือมา เอาไปฝากลูก เห็นอะไรสวยงาม จะเก็บไว้เป็นประจำตระกูลแล้วก็หาไว้เพื่อลูกทีเดียว นี่ทำให้เห็นแก่ตัวเห็นแก่ลูกนั่นเอง เพราะฉะนั้น การที่รักษามรดกที่ท่านให้ไว้ให้คงทนถาวร ก็เป็นความหมายของข้อนี้เหมือนกัน

เราจะเห็นบางคนได้มาแล้วก็เอาไปทำลายเสียก็มี น่าจะรักษาไว้ให้นานสักหน่อย ให้ลูกของเราได้เห็นอีกทีหนึ่งนี่คือของปู่ย่าตายาย จะเป็นอนุสรณ์หรือเป็นมงคลแก่ตระกูลนั้น บ้านใดตระกูลใดมีของเก่า ๆ เก็บไว้ ย่อมเป็นสิริมงคล

แก่บ้านนั้นตระกูลนั้น ว่า เขาดีพอสามารถรักษาของที่เป็นมรดกไว้ได้ให้คนรุ่นหลังได้เห็น นี่เป็นคุณสำคัญเหมือนกัน

เลี้ยงลูกเพื่ออะไร

สุพจน์ : ครับ มีอีกข้อหนึ่งคือ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ให้ทำบุญอุทิศให้ท่าน อันนี้สำหรับในทางพุทธศาสนาเราก็คงไม่มีปัญหาอะไร ผมกลัวเวลาจะไม่พอในการที่จะขอถวายปัญหาข้อนี้ ก็เลยขอถามปัญหาข้ออื่นว่าในการเลี้ยงลูกของพ่อแม่นั้น มีบางท่านบอกว่า การที่พ่อแม่ส่วนมากเลี้ยงด้วยหวังจะให้ลูกเลี้ยงตนตอบแทนในเมื่อตนแก่ชราไปแล้ว ความเห็นเช่นนั้นเป็นความเห็นที่ไม่ค่อยจะถูก เพราะเป็นการสร้างบุญคุณไว้กับลูก ให้ลูกเป็นหนี้บุญคุณตลอดไป ถ้าพ่อแม่ตั้งปรารถนาเลี้ยงลูกเพื่อที่จะให้ลูกเลี้ยงเราตอบนั้น เป็นการปรารถนาที่ไม่ตรงกับทางพุทธศาสนานัก เรื่องนี้ กระผมกราบเรียนถามว่า ทางศาสนาสอนให้พ่อแม่เลี้ยงลูกเพื่อประโยชน์อะไร

พระธรรมโกศาจารย์ : แหม เรื่องลูกนี้ อาตมาขอถามคุณสุพจน์ดูก่อน คุณสุพจน์ เลี้ยงลูกทุกวันนี้ต้องการ

ให้ลูกเลี้ยงตอบแทนยังงั้นหรือ ขอถามหน่อย อาตมาไม่มีลูกนี่ก็ตอบลำบากเหมือนกัน

สุพจน์ : ก็ไม่ได้ตั้งใจอย่างนั้นอย่างเดียวครับ

สำหรับความมุ่งหวังให้ลูกเลี้ยงตอบนั้น ก็มีบ้าง แต่เป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่มีความหวังเอาไว้

พระธรรมโกศาจารย์ : ใช่ อาตมาว่าอย่างนี้นะ พ่อแม่เลี้ยงลูกหวังให้ลูกตอบแทนนี้ เป็นหลักสากลไม่เฉพาะของพ่อแม่เท่านั้น ธรรมดาคนทำอะไรนั้น ย่อมต้องหวังผลตอบ แม้ไม่หวังก็ต้องมีผลตอบ ไม่ว่าทำอะไรต้องหวังตอบแทนทั้งนั้น แม้ทำบุญก็ต้องการให้บุญสนอง ถ้าทำไปมันสูญเปล่า เราก็ไม่ทำเหมือนกันนะ แม่เลี้ยงลูกก็ต้องอย่างนั้น นี่ตามหลักสากล แม้เราจะไม่ปรารถนาก็ต้องเป็นอย่างนั้น เพราะว่า บุญนั้น เป็นชื่อของความสุข ความสุขก็เกิดมาแต่บุญ คนทำกิจการที่เป็นบุญก็ต้องการความสุขแทนทั้งภพนี้และภพหน้า เมื่อสิ่งเหล่านั้นเป็นประโยชน์อำนวยให้แล้ว จึงเป็นหลักสากลดังกล่าว จะต้องได้รับการตอบแทนแท้ที่จริงคนที่มีลูกน่ะ ไม่ได้ปรารถนาอันนี้เสมอไป คือไม่ได้ปรารถนาจะให้ลูกตอบแทนอย่างโน้นอย่างนี้ ทุกคน ๆ

เดี๋ยวนี้ ขณะที่เลี้ยงลูกไม่ได้นึกอะไรเลย อยากจะให้เขาดีไปกว่าเราไปด้วยซ้ำ เราพอมีความสุขแล้ว ถึงลูกจะไม่เลี้ยงก็ไม่เป็นไรหรอก ขอให้เลี้ยงตัวให้ดี ๆ เถอะ นี่จุดใหญ่เป็นอย่างนี้ เรากลัวว่าลูกจะเลี้ยงตัวไม่ได้ อยากให้เขาศึกษาดี ปฏิบัติตัวให้ดีเถอะ

สุพจน์ : กระผมขอแทรกนิดหน่อยครับ สำหรับผู้ที่รับการศึกษาอบรมมาดีพอสมควรก็มีความรู้สึกอย่างที่ว่านี้ แต่ก็มีอยู่ไม่น้อยที่เข้าในแนวที่เป็นปัญหา คือตั้งใจเลี้ยงเผื่อจะได้เลี้ยงเรามั่ง ในเวลาเติบโตขึ้นมาเกิดไม่เลี้ยงก็ด่าว่าลูกเนรคุณอะไรต่าง ๆ ก็มีอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน จึงขอเรียนถามว่า ที่ตั้งความปรารถนาเช่นนั้น ตรงกับทางศาสนาสอนไว้หรือไม่

พระธรรมโกศาจารย์ : ปรกติของพ่อแม่ท่านไม่มีความปรารถนาอย่างนั้นหรอก การเลี้ยงลูกนั้นก็มุ่งหวังเพียงจะอนุเคราะห์ให้เขามีความสุขเท่านั้นเองถึงจะมีผลมาก ต้องการให้เขามีความสุขสูงสุด อยากให้ดีขึ้น เพราะบิดามารดาที่ดีย่อมไม่กีดกันความดีของลูก อยากจะให้ลูกดี ถ้าจะรวยก็ให้รวยกว่ามาก ดูเหมือนว่าสามารถจะหยิบยกแผ่นดินให้

แก่ลูกได้ พ่อแม่จะต้องทำทันทีทีเดียว ตัวเองไม่ค่อยจะมีความปรารถนาอะไรนัก นี่ความปรารถนาใหญ่ของพ่อแม่ ส่วนเรื่องที่จะเลี้ยงตอบนั้นเป็นเรื่องผลที่พลอยได้ เป็นส่วนกว้าง ๆ ต่างหาก

สุพจน์ : ครับ กระผมขอแถมท้ายปัญหาอีกหน่อยครับ ในกรณีที่บุตรธิดาจะพึงปฏิบัติต่อบิดามารดาทั้ง ๕ ข้อที่ว่ามานั้น รู้สึกว่าจะเป็นปฏิปทาของผู้ที่เป็นฆราวาส แต่ว่าลูกบางคนที่บวชตลอดชีวิต ไม่มีโอกาสที่จะปรนนิบัติบิดามารดาอย่างนั้น ขอเรียนถามว่า ผู้ใช้ชีวิตในการบวชตลอดชีพนี้ จะได้ชื่อว่าปฏิบัติตอบแทนคุณบิดามารดาได้อย่างไรครับ

พระธรรมโกศาจารย์ : แหม พระพุทธเจ้าให้โอกาสพระทำทุกอย่างใน ๕ ข้อนั้น อาตมาได้เห็นพระราชาคณะผู้ใหญ่หลายท่าน อย่าให้อาตมาระบุชื่อเลย ในกรุงเทพ ฯ ก็มีหลายองค์ ท่านเลี้ยงโยมผู้หญิงของท่านเป็นปรกติทีเดียว ท่านเลี้ยงอย่างคฤหัสถ์สู้ไม่ได้ แม้ในพระวินัยก็มีพุทธานุญาตอยู่หลายแห่ง ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุเลี้ยงมารดา เช่นอย่างอาหารบิณฑบาต ได้มา

แล้ว พระวินัยห้ามไม่ให้ให้แก่คนอื่นในเมื่อยังไม่ได้ฉัน นอกจากให้พระด้วยกัน แต่จะให้บิดามารดาซึ่งเป็นฆราวาสได้ ไม่ผิดพุทธบัญญัติ แม้ในเรื่องผ้านุ่งผ้าห่มก็เช่นเดียวกัน ยิ่งกว่านั้นในเวลาจำพรรษา ภิกษุนอนแรมคืนที่อื่นไม่ได้ แต่ในเมื่อมารดาบิดาป่วยไข้ จะไปนอนเยี่ยมรักษาพยาบาลได้ ไม่ขาดพรรษา เหล่านี้เป็นต้น มีข้ออนุญาติอีกมาก แสดงว่าพระพุทธองค์ทรงให้โอกาสแก่พระภิกษุเลี้ยงมารดาบิดาอย่างมากทีเดียว ไม่ต้องวิตกในเรื่องนี้ เว้นแต่พระจะไม่เอื้อเฟื้อเอง

สุพจน์ : ครับ กระผมเข้าใจแล้ว เวลาหมดเสียแล้วครับ ก็จำต้องยุติ ขอขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ และท่านผู้ชมผู้ฟังทุกท่าน วันเสาร์หน้ามีรายการนี้อีก ในเวลาเดียวกัน

△

พุทธประทีป

ครั้งที่ ๗๘

เสาร์ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๗

พระราชสิทธิมุนี ป.ธ. ๙ วัดมหาธาตุ

ปัญหา

จิต ใจ มโน วิญญาณ ต่างกันอย่างไร

- คนตาย อะไรดับ
- อะไรคุ้มครองจิต และคุ้มครองอย่างไร
- ถ้าใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว เหตุใดจึงมีคนประเภทหน้าเนื้อ ใจเสือ
- ทุกคนไม่อยากชั่ว แต่เหตุไฉนจึงทำชั่ว
- ทำอย่างไรจึงจะมีอำนาจเหนือกิเลส
- วิธีแก้อารมณ์ของสมถะให้เป็นอารมณ์วิปัสสนา
- มีสัมมาสติอย่างเดียวจะถึงความบริสุทธิ์ได้อย่างไร
- สติปัฏฐานคล้าย ๆ กับนัตถิกทิฏฐิ ?

สุพจน์ : สวัสดีครับ ท่านผู้ชมที่เคารพ วันนี้เป็นครั้งที่ ๗๘ ของรายการพุทธประทีป ปัญหาในวันนี้เกี่ยวกับเรื่องปรมัตถธรรม หรือเรื่องของกรรมฐาน เกี่ยวกับจิตใจโดยรวบรวมจากปัญหาของผู้สนใจถามมา ก่อนที่จะเรียนถามปัญหา กระผมขอเชิญท่านได้พบและถวายนมัสการท่านเจ้าคุณพระราชสิทธิมุนีก่อน

ปัญหาในวันนี้เตรียมมาหลายฉบับด้วยกัน และมีท่านผู้หนึ่งได้โทรศัพท์ถามดักล่วงหน้ามาเมื่อเช้านี้ คือ คุณแฉล้ม เสโตบล แห่งโรงงานยาสูบ คลองเตย พระนคร ซึ่งจะได้ถวายท่านในตอนกลางของรายการ

จิต ใจ มโน วิญญาณ ต่างกันอย่างไร

ปัญหาแรกเป็นปัญหาของผู้ต้องขังในเรือนจำ ระยะนี้จดหมายถามปัญหาจากเรือนจำก็มีอยู่มาก ประมวลปัญหาข้อแรกได้ว่า ในทางศาสนาของเรานี้ มีคำอยู่ ๒–๓ คำเกี่ยวกับเรื่องของใจ คือ คำว่า มโน วิญญาณ จิต ซึ่งก็หมายถึงใจ ในภาษาไทย อยากจะขอทราบว่า คำ ๒–๓ คำนี้ ต่างกันหรือไม่ ในความหมายทางภาษาไทย และอะไร

เป็นใหญ่กว่าอะไร หรือเป็นอันเดียวกัน ขอถวายปัญหากระทงแรกเท่านี้ก่อนครับ ฯ

พระราชสิทธิมุนี : ท่านสาธุชน พุทธบริษัทผู้สนใจใคร่ต่อธรรมปฏิบัติทั้งหลาย วันนี้ นับว่าเป็นโอกาสอันดี ที่อาตมภาพได้มาอธิบายปัญหาธรรมะต่าง ๆ ซึ่งจะได้บรรยายต่อไป ปัญหาที่ถาม ได้ถามเรื่อง มโน วิญญาณ จิต เป็นอันเดียวกันหรือคนละอัน การสนทนาธรรมะหรือการอภิปรายธรรมะ นั้น ถ้าพูดถึงหลักศาสนาแล้ว ถือว่าเป็นบุญเป็นกุศล เพราะฉะนั้น โอกาสต่อไปนี้ ท่านสาธุชนก็โปรดตั้งใจฟัง

คำว่า มโน แปลว่า ใจ คำว่า จิต ก็แปลว่า ผู้คิดผู้นึก วิญญาณ แปลว่า ผู้รู้แจ้ง อันที่จริงโดยพยัญชนะต่างกัน คือ ตัวหนังสือเขียนต่างกัน แต่ว่าโดยความหมายเป็นอันเดียวกัน คือ ศัพท์ที่เป็นชื่อของจิตนี้ มีถึง ๑๐ ศัพท์ เช่น มโน วิญญาณ จิต หทัย มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ เป็นต้น แต่ละศัพท์ก็เป็นไวพจน์ คือ คำเรียกแทนจิตทั้งนั้น ถ้าอุปมาง่าย ๆ เหมือนอย่างคุณสุพจน์ เวลาสอบได้เป็นเปรียญ

เขาก็เรียกว่า มหาสุพจน์ แต่ครั้นมาเป็นร้อยเอก ก็เรียกร้อยเอกสุพจน์ ถ้าลูกเรียกก็เรียกคุณพ่อ ถ้าพี่เรียกก็เรียกว่าน้อง ถ้าน้องเรียกก็เรียกว่า พี่ แท้ที่จริงก็คนคนเดียวกันนั่นเอง อุปมานี้ฉันใด อุปไมยนี้ก็ฉันนั้น

คนตายอะไรดับ

สุพจน์ : ก็แปลว่า คำหลาย ๆ คำนี้ หมายถึงใจด้วยกันทั้งนั้นในภาษาไทย กระผมขออ่านปัญหาของ น.ช. ชม อ่อนมิ ที่ถามถึงเรื่องนี้ เขียนมาจากเรือนจำกลางบางขวาง แดน ๕ บอกว่า กระผมเคยไปเยี่ยมศพที่กำลังถึงแก่กรรมใหม่ ๆ ได้ยินผู้ใหญ่บางท่านพูดว่า ดับจิตแล้ว บางท่านก็พูดว่า หมดลมแล้ว แต่พอถึงเวลาพระท่านสวดอภิธรรมสังคหะ ได้ยินท่านสวดเป็นทำนองสรภัญญะว่าอุบัติเกิดแล้วก็กลับ วิญญาณดับจากสรีรา จึงอยากจะรู้ว่า จิตดับ หรือวิญญาณดับกันแน่ ถ้าจิตดับหรือวิญญาณดับแล้ว อะไรไปเกิด เพราะว่าการเกิดนั้น ต้องมีวิญญาณปฏิสนธิ ถ้าวิญญาณปฏิสนธิเป็นวิญญาณดวงใหม่ แล้วผลกรรมที่ได้กระทำไว้ในขณะที่มีชีวิต วิญญาณไหนจะ

เป็นผู้ได้ใช้กรรม และถ้าวิญญาณดับ ไม่เป็นการที่เห็นว่าตายแล้วสูญหรือ และผลกรรมจะอุบัติขึ้นได้อย่างไร

พระราชสิทธิมุนี : ปัญหาข้อนี้ก็เข้าใจถาม ถูกอยู่แล้ว น่าคิด คือ ที่ว่า วิญญาณดับก็ถูก ใจดับก็ถูก ลมหมดก็ถูก คำที่ว่าลม ลมอัสสาสะ ปัสสาสะไม่มีก็ถูก เพราะลมนี้เป็นรูป รูปดับไปแล้วในขณะนั้นที่ว่าวิญญาณดับไปในขณะนั้นก็ถูก ที่ว่าจิตดับก็ถูก เพราะโดยความหมายอันเดียวกันนั่นแหละ ผู้ที่ว่าลมปราณดับไปก็ถูก เพราะคนนั้นพูดถึงรูป ลมหายใจเข้าออกขาดไปแล้ว ไม่มีแล้วก็ตาย อีกคนหนึ่งว่าวิญญาณดับก็ถูก เพราะคนนั้นพูดถึงนาม ในสกลกายของคนมีเพียงรูปกับนามเท่านั้น ปัญหาที่ว่าตายแล้วเกิดหรือไม่เกิด อะไรเป็นผู้ไปเกิด? ตอบว่าปฏิสนธิวิญญาณ เป็นผู้นำบุคคลไปเกิด ปฏิสนธิวิญญาณมีอยู่ถึง ๑๙ ดวง จิตดวงเก่าที่ทำไว้แล้ว เช่น มือเราตีหัวคน มือนี้ก็ไม่ไปตกนรกหรอก ถูกไฟอยู่เมืองมนุษย์นี่แหละ แต่อะไรเป็นผู้พาไปเล่า? ตัวกรรมคือพลังงานของเขามีอยู่ อุปมาเหมือนดวงตราที่เขาประทับลงไปในกระดาษ ดวงตราแท้นั้นอยู่ที่โรงพิมพ์ ไม่ได้อยู่ที่กระดาษดอก แต่ทำไมจึง

ติดมาที่กระดาษเล่า ทำไมไม่อยู่ที่โรงพิมพ์ ข้อนี้ก็เหมือนกัน กรรมที่บุคคลสร้างไว้ย่อมให้ผล ๑๐๐ % เพราะเราทำไว้แล้ว ถึงแม้จิตเกิดดับ ๆ แต่ต่อกัน คือ อาศัยปัจจัยต่อกัน พอดับแล้วก็เกิด ดับแล้วก็เกิด สืบต่อกันไปเรื่อย อะไรเป็นผู้ไปเกิด ? ปฏิสนธิวิญญาณ ๑๙ ดวง เป็นผู้ไปเกิด ไปเกิดที่ไหน ? อุเปกขาสันติรณะอกุศลวิบากนี้ดวงหนึ่ง พาไปเกิดที่อบายภูมิ ๔ อุเปกขาสันติรณะ กุศลวิบากนี้ดวงหนึ่ง พาไปสุคติ เช่นไปเป็นชันจาตูม หรือเป็นมนุษย์พิการ ผลของมหากุศล ๘ เรียกว่ามหาวิบาก พาไปเกิดเป็นมนุษย์ เป็นเทวดาได้ ผลของรูปาวจรกุศล คือ มหาวิบาก ๕ พาไปเกิดในพรหมโลก ผลของอรูปาวจรกุศล คือ อรูปาวจร-วิบาก ๔ พาไปเกิดที่อรูปพรหม รวมเป็นปฏิสนธิวิญญาณ ๑๙ ถ้านับรูปด้วยเป็น ๒๐ ฉะนั้น จึงสรุปความได้ว่า ถ้ากิเลสยังมีอยู่ตายแล้วต้องเกิด ๑๐๐ %

สุพจน์ : คำอื่นกระผมขอยกไว้ครับ กระผมขอจำกัดเฉพาะคำสองคำ คือ คำว่า มโน กับ จิต ซึ่งหมายถึงใจโดยตรง ส่วนวิญญาณหรือเจตสิก หรืออะไรพวกนั้นก็คงจะหมายถึงอาการของจิต........

พระราชสิทธิมุนี : อันเดียวกันนั่นแหละ ไม่ใช่อาการ วิญญาณก็คือจิตนั่นแหละ มโนก็คือจิต จิตก็คือใจนั่นแหละ เป็นอันเดียวกัน เป็นคำแทนชื่อเฉยๆ ส่วนเจตสิกเป็นผู้ปรุงแต่งจิตให้ดีและชั่ว

อะไรคุ้มครองจิตและคุ้มครองอย่างไร

สุพจน์ : ครับ ถ้างั้น คำว่า มโน กับจิต สองคำนี้ถ้าจะพูดถึงว่ามีอำนาจเหมือนกัน ก็คงจะไม่มีอะไรเหนือกัน ถ้าอย่างนั้นการฝึกจิตก็ดี การคุ้มครองจิตก็ดี อะไรเป็นผู้ฝึกเป็นผู้คุ้มครอง?

พระราชสิทธิมุนี : สติเป็นผู้ฝึก สติเป็นผู้คุ้มครอง

สุพจน์ : สติเป็นจิตหรือเปล่าครับ

พระราชสิทธิมุนี : สติเป็นเจตสิก เกิดกับจิต แต่งจิตปรุงจิตอีกทีหนึ่ง

สุพจน์ : ก็เมื่อสักครู่ท่านก็บอกว่า เจตสิกก็เป็นอันเดียวกันกับใจ

พระราชสิทธิมุนี : ไม่ใช่ เป็นอันเดียวไม่ได้ เพราะปรมัตถธรรมมี ๔ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน จิตก็เป็นจิต

เจตสิกก็เป็นเจตสิก จิตเหมือนน้ำ เจตสิกเหมือนยาอุทัย ฉะนั้น

สุพจน์ : เป็นอารมณ์ของใจอีกทีหนึ่ง

พระราชสิทธิมุนี : ไม่ใช่ เกิดกับใจ ศัพท์ว่า เจตสิก แปลว่า ธรรมชาติที่เกิดพร้อมกับจิต ดับพร้อมกับจิต มีอารมณ์เดียวกันกับจิต อาศัยเกิดที่เดียวกันกับจิต นี้แหละ เรียกว่า เจตสิก

สุพจน์ : แต่ว่าเป็นคนละอัน ?

พระราชสิทธิมุนี : ใช่ เป็นคนละอัน เกิดพร้อมกัน

สุพจน์ : นี่เป็นเรื่องของเจตสิกอย่างนั้นหรือ

พระราชสิทธิมุนี : ใช่ เป็นเรื่องของเจตสิก

สุพจน์ : ที่จะมาคุมครองจิต หรืออบรมจิต นี่ก็เป็นเรื่องของเจตสิก ?

พระราชสิทธิมุนี : เป็นเรื่องของเจตสิก

สุพจน์ : คือ สติตัวนี้เอง

พระราชสิทธิมุนี : ใช่ เพราะสตินี่เป็นสังขารขันธ์ สังขารขันธ์ มีหน้าที่ปรุง มีหน้าที่แต่ง เพราะฉะนั้น เขาจึงไปปรุงไปแต่งจิตของคน

สุพจน์ : ครับ เอาละถ้างั้น กระผมก็ขอเรียนถามถึงว่า ทราบแล้วว่าสติเป็นผู้คุ้มครองจิต เป็นผู้ฝึกจิต ที่นี้วิธีคุ้มครอง และวิธีฝึกนั้นฝึกอย่างไร

พระราชสิทธิมุนี : เจริญพร วิธีฝึกนี่ ดีแล้ว น่ารู้ เพราะว่าคนเรานี่สำคัญที่จิต ถ้าหากว่าใจของเราดี ทำอะไรก็ดี แสดงออกทางกายก็ดี แสดงออกทางวาจาก็ดี ถ้าหากว่าใจชั่ว แสดงออกมาทางกายทางวาจาก็ชั่ว ดังนั้นจึงต้องอาศัยวิธีฝึก พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ จิตของคนนี่ถ้าฝึกฝนดีแล้ว ยังจะประโยชน์ให้สำเร็จทุกสิ่งทุกอย่าง และว่า ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ ในบรรดามนุษย์ทั้งหลายในโลก ถ้าคนใดได้ฝึกฝนอบรมจิตของตนแล้วคนนั้นประเสริฐที่สุด วิธีฝึกนี้มีอยู่หลายขั้น คือ ฝึกในขั้นธรรมดา ฝึกในขั้นกลาง ฝึกในขั้นสูงสุด ที่สงสัยที่จะให้อธิบายขั้นไหน ?

สุพจน์ : กระผมอยากจะได้ขั้นที่คนทั้งหลายทั่วไปพอที่จะสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้

พระราชสิทธิมุนี : อย่างนี้ก็ได้เจริญพร อย่างที่ชาวบ้านทำอยู่ทุกวันนี้ เช่น ฝึกให้มีวิชาความรู้ในการศึกษา

เล่าเรียน อย่างนี้ก็เป็นการฝึกเหมือนกัน อย่างนักเรียนไปโรงเรียน สมมุติลูกของคุณสุพจน์ คงมิใช่ไหม

สุพจน์ : ใช่ ครับ

พระราชสิทธิมุนี : ที่พ่อกับแม่คอยฝึกลูก เช่น ลูกเอ๋ย รีบล้างหน้า เวลาจะไปทำความสะอาด ทำอย่างนั้นนะ เข้าห้องน้ำห้องส้วมทำอย่างนั้นนะ ไปโรงเรียนต้องแต่งตัวอย่างนั้น อย่างนี้ก็เป็นการฝึกทั้งนั้น

สุพจน์ : ฝึกอะไรครับ ฝึกคนหรือฝึกจิต

พระราชสิทธิมุนี : ฝึกคนก็ถูก ฝึกจิตก็ถูก เพราะถ้าจิตไม่มี ขาก็เดินไม่ได้ เพราะฉะนั้น ฝึกหมดทั้งคนและจิต แต่ในที่นี้เรียกว่าฝึกจิต ในขั้นต้น ก็ต้องเป็นผู้มีสติ เช่น พ่อแม่เตือนลูก ๆ ก็ทำตามพ่อแม่ ลูกศิษย์ก็ทำตามครูบา-อาจารย์ พระเณรก็ทำตามครูบาอาจารย์ อันนี้เป็นวิธีฝึกในขั้นต้น เรียกว่าระเบียบต่าง ๆ ถ้าจะพูดให้ชัดก็ฝึกด้วยอำนาจ ศีล คือ มารยาทได้แก่ระเบียบต่าง ๆ นั่นเอง นี่เป็นวิธีฝึกในขั้นต้น ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยสติ ถ้าไม่มีสติประเดี๋ยวก็ลืมนั่นลืมนี่ส่งแล้วก็ทำไม่ถูก เพราะฉะนั้น สติจึงคอยควบคุมไว้ ในขั้นสูงขึ้นไปอีก เช่น อย่างพาลูกพาหลานไปวัด

ไปว่า ก็เป็นการฝึก คนเฒ่าคนแก่ไปวัดฟังเทศน์ฟังธรรม ก็เป็นการฝึก เวลาฟังธรรม ถ้าไม่มีสติก็จำไม่ได้ ลืมหมดแล้ว พระท่านเทศน์อะไรก็ไม่รู้ ที่จะนำมาประพฤติปฏิบัติก็ไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะขาดสติ การฝึกสติ ในขั้นกลาง ได้แก่สติของผู้ที่เจริญสมถกัมมัฏฐาน เช่น ภาวนา พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ เป็นต้น การฝึกในขั้นสูงสุดได้แก่การฝึกด้วยอำนาจ วิปัสสนากรรมฐาน การฝึกด้วยอำนาจวิปัสสนานี้มีสองขั้น

ขั้นที่หนึ่งเรียกว่า ปุพพภาคมรรค

ขั้นที่สองเรียกว่า อริยมรรค

ที่จะให้ดีที่สุดต้องฝึกสองขั้นนี้ เมื่อฝึกสองขั้นนี้ดีแล้ว ขั้นต้น ขั้นกลาง ไม่มีปัญหาอะไรเลย

สุพจน์ : อันนี้เป็นเรื่องของการฝึก เรื่องของการคุ้มครองครับ เป็นอย่างไร

พระราชสิทธิมุนี : อันเดียวกัน ตัวอย่าง ในขั้นต้น ๆ เราฝึกตัวของเรา ว่าเราจะต้องขยันดูหนังสือประจำชั้นของเราที่จะสอบ เช่น หนังสือมีร้อยหน้า ในร้อยหน้านี้เอาสองหารก็ได้ ๕๐ ใบ ใน ๕๐ ใบนี้ เราจะต้องดูให้ได้

วันละใบ ๆ ๕๐ วันก็จบ แล้วปีหนึ่งมีกี่เดือน มี ๑๒ เดือน ถ้าเราดูได้ ๕๐ วัน จึงจะจบ และจะดูกี่เที่ยวจึงจะจำได้ดี นี่เป็นหน้าที่ของสติคิดเสียก่อน แล้วก็ดำเนินฝึกตามนั้น ไม่ให้ขาดเลย นี่ฝึกในขั้นต้น ฝึกให้เกิดปัญญา เมื่อมีความรู้ก็จะได้เอาความรู้มาปฏิบัติ ฝึกในขั้นกลาง ยกตัวอย่างเช่น ตั้งใจไว้ว่าจะทำวัตรสวดมนต์ทุกวัน ๆ ก็ให้ปฏิบัติตามทุกวัน ๆ ภาวนาทุกวัน อย่างนี้ก็เป็นการฝึก ฝึกในขั้นสูงขึ้นไป คือ เจริญกรรมฐาน เราจะต้องเดินจงกรม เราจะต้องนั่งกำหนด เราจะต้อง กำหนดกาย กำหนดเวทนา กำหนดจิต ฝึกทุกวัน ๆ ค่อยทำไปอย่างนี้ เจริญพร

ถ้าใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว เหตุใดจึงมีคนประเภทหน้าเนื้อใจเสือ

สุพจน์ : ในธรรมบางแห่งมีอยู่ พูดถึงเรื่องจิตใจนี้ว่า จิตเป็นใหญ่ ใจเป็นหัวหน้า ใจเป็นประธาน จะทำอะไรก็สำเร็จด้วยใจ รวมความว่าใจเป็นนายกายเป็นบ่าว แต่เหตุใดจึงมีบุคคลบางประเภท คือ บุคคลประเภทที่มีคำพังเพย

เรียกว่า ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง หรือว่าข้างนอกขรุขระ ข้างในตะติงโหน่ง หรือไม่ก็จำพวกหน้าเนื้อใจเสือ ซึ่งคำพังเพยก็อยู่กับบุคคลที่ปากกับใจ หรือกายกับใจไม่ตรงกัน แสดงว่าใจไม่ได้เป็นใหญ่ ไม่ได้เป็นผู้มีอำนาจเหนือกาย เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

พระราชสิทธิมุนี : ในปัญหาข้อนี้ ที่ว่า มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นสภาพถึงก่อน มโนเสฏฺฐา มีใจประเสริฐที่สุด มโนมยา สำเร็จมาแต่ใจ คำว่าธรรมในที่นี้ ท่านหมายเอา เจตสิก หมายเอา ๓ ขันธ์ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ขันธ์เหล่านี้ ถ้าไม่มีจิตเกิดก็เกิดไม่ได้ ในที่นี้ก็จำกัดความว่า ธมฺมา ในที่นี้ก็หมายเอา ขันธ์ ขันธ์ในที่นี้ก็หมายเอาเจตสิก เจตสิกนี้ ถ้าจิตไม่เกิด เกิดไม่ได้ ที่ว่าจิตเป็นใหญ่ หมายถึงว่า ถ้าพังเจตสิกอย่างเดียว หากไม่มีจิตเกิดก็เกิดไม่ได้ แต่ที่ว่าบุคคลบางคนทำไมไม่ตรงกัน บางทีใจอาจจะคิดอย่างหนึ่ง แต่แสดงออกมาอีกอย่างหนึ่ง อย่างนั้นจะมิเป็นอันผิดไปหรือ ที่ว่าใจเป็นนายกายเป็นบ่าว ที่จริงถูกแล้ว นั่นแหละที่เขาแสดงออกมาเช่นนั้น เพราะอำนาจ

จิตนั่นเอง ใจของเขาไม่ซื่อสัตย์ ใจเขาคิดที่จะหลอกลวงคนอื่น คิดจะแสดงออกข้างนอกให้คนอื่นเห็นว่าดี แต่ข้างในไม่ดีได้ อันนี้ก็เพราะอำนาจใจ ถูกแล้วไม่ผิด เจริญพร แต่นี่อาจจะสงสัยว่าสตินั้นจะต้องเอามาเป็นใหญ่คุมใจหรือถูก ใจนี้ถ้าไม่มีผู้คุม ไม่มีผู้รักษา ไม่มีผู้คุมครองป้องกัน เขาก็อาจจะคิดชั่วได้ แต่เมื่อมีสติ สตินี่เป็นฝ่ายกุศล เมื่อกุศลเกิดแล้ว ความชั่วเขาก็ไม่เกิด อุปมาเหมือนกับไฟถ้ามีแสงสว่างอยู่มืดก็ไม่มา ถ้าคนนั้นมีสติไปคุมตัวอยู่แล้วใจที่จะคิดชั่วก็ไม่มี มีแต่จะคิดดีเท่านั้น เพราะสตินี่เป็นกุศลแสดงออกมาทาง กาย วาจา ใจ จึงเป็นกุศลไปตามดีไปตาม

สุพจน์ : ก็เมื่อเป็นอย่างนั้น ทำไมไม่มีคำสอนในท่านองว่า สติเป็นใหญ่ เป็นประธาน

พระราชสิทธิมุนี : อ๋อ สอนไว้เยอะ สติ สพฺพตฺถ ปตฺถิยา สติจำปรารถนาในที่ทุกสถาน พระพุทธเจ้าสอนไว้หมดแล้ว แต่เราไม่เอามาใช้ต่างหาก

สุพจน์ : ถ้างั้นก็ขัดกันสิครับ

พระราชสิทธิมุนี : ไม่ขัดเจริญพร

สุพจน์ : สตินี่เป็นเรื่องของเจตสิก แทนที่จะว่าเจตสิกเป็นใหญ่ แต่นี่บอกว่าใจเป็นใหญ่

พระราชสิทธิมุนี : ในที่นี้ หมายถึงเวลาเกิด เวลาเกิดขึ้น ใจเขาจะต้องเกิดขึ้นก่อน เจตสิกจึงมาเกิดกับเขาได้ อุปมาอย่างนี้ เหมือนโจรไปปล้น ถ้าโจรไปปล้นร้านไหน เขาจะถามว่าใครเป็นหัวหน้า แต่ที่จริงก็ปล้นด้วยกัน เอาทรัพย์สมบัติเขาด้วยกันทั้งนั้น เขาจะต้องหาหัวหน้าคิด วางแผนปล้นก่อน ข้อนี้ก็เหมือนกันที่เรียกว่าเป็นใหญ่ เพราะเป็นหัวหน้าให้เจตสิกเกิดขึ้นเท่านั้น

สุพจน์ : นี่หมายถึงการกระทำที่เป็นบุญเป็นบาปอะไรด้วยหรือเปล่าเล่าครับ

พระราชสิทธิมุนี : เป็นสิ หมายถึงการกระทำที่เป็นบุญเป็นบาปด้วย

สุพจน์ : มิได้ครับ ความเป็นใหญ่ของใจนี่ครับ

พระราชสิทธิมุนี : การกระทำบาป ใจเป็นใหญ่ การกระทำบุญ ใจก็เป็นใหญ่

สุพจน์ : อันนี้แหละครับที่เป็นปัญหาที่ว่า การจะกระทำบุญก็ตามทำบาปก็ตาม มีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นผู้

สั่งงาน แต่นี่ว่า การที่ทำหน้าเนื้อใจเสืออยู่นี่ อะไรเป็นผู้สั่งให้ทำ

พระราชสิทธิมุนี : บาปเป็นผู้สั่งให้ทำ ที่เป็นคนหน้าเนื้อใจเสือนี่เป็นบาป บาปเป็นคนสั่งให้ทำ

สุพจน์ : บาปมีอำนาจเหนือใจอีกที่หนึ่งอย่างนั้นหรือครับ

พระราชสิทธิมุนี : ต้องเข้าใจใจเสียก่อน ใจของคนนี่ตามปรกติท่านว่ามันใส ดังพระบาลีว่า "ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ" เป็นต้น จิตของเราตามปรกติเป็นธรรมชาติที่ผ่องใส แต่จิตผ่องใสไม่ใช่จิตที่ไม่มีกิเลส หมายถึงอนุสัยกิเลสมีอยู่ทุกคน แต่ว่าใสตามธรรมชาติเพราะกิเลสหยาบยังไม่มาผสม ที่แสดงออกมาทางกาย เช่น ฆ่ากันนั่นเพราะโทสะจิตสั่ง โทสเจตสิกไปบังคับไปแต่งใจของบุคคลนั้นให้เกิดการฆ่ากันขึ้น อันที่จริงใจของคนนั้นเบื้องแรกก็ดีอยู่ แต่เพราะโทสเจตสิกนี่ไปแต่งใจคนนั้นให้เลวจึงเกิดฆ่ากันขึ้น เบื้องแรกคนเราก็ไม่โลภ ไม่โกง แต่เพราะมีโลภเจตสิกไปแต่งใจให้โลภให้โกงกันจึงเกิดโลภเกิดโกงกันขึ้นมาได้ เบื้องแรกก็เป็นคนไม่หลงมากมายนัก แต่เพราะ

โมหเจตสิกเข้าไปแต่งใจเขาจึงหลงมากขึ้น สิ่งสำคัญอยู่ตรงนี้ เจริญพร จะแก้ให้ดีต้องแก้ตรงนี้ ถ้ายังมีราก ๓ ราก อยู่แล้วถึงอย่างไรก็เอาดีไม่ได้

สุพจน์ : หมายความว่าที่เป็นใหญ่นั่นก็คือใจกับเจตสิกนั่นเอง ?

พระราชสิทธิมุนี : ใช่ สองสหายนี่เองแหละ

สุพจน์ : บางทีถ้าใจนั้นถูกปรุงแต่งด้วยเจตสิกที่เป็นส่วนบาป ใจก็เป็นบาป และความเป็นบาปของใจนั้นก็เป็นใหญ่ขึ้นพร้อม ๆ กับใจด้วย

พระราชสิทธิมุนี : ใช่ ถูกแล้ว

สุพจน์ : เมื่อใจที่ถูกเจตสิกที่เป็นบาปปรุงแต่งหนัก ๆ เข้าการสั่งออกมาทางกายซึ่งเป็นบ่าวนั้นก็เป็นเรื่องของบาปทั้งนั้น ถ้าใจเป็นกุศล เจตสิกที่มาปรุงเป็นกุศลใจก็เป็นกุศลไปด้วย และสั่งออกมาก็สั่งในเรื่องดี

พระราชสิทธิมุนี : ใช่ เจริญพร

ทุกคนไม่อยากชั่ว แต่เหตุไฉนจึงทำชั่ว

สุพจน์ : ถ้าอย่างนั้นแล้ว กระผมอยากจะเรียนถามไปถึงอีกข้อหนึ่งที่ว่า เวลานี้ หรือเวลาไหน ๆ ก็ตาม คน

เราทุกคนไม่มีใครอยากเป็นคนชั่วคนเลว แต่ว่า เมื่อใจไม่อยากเป็นคนชั่วคนเลวอย่างนั้น อะไรเล่าครับเป็นเครื่องบังคับให้ทำชั่ว

พระราชสิทธิมุนี : เจริญพร ปัญหาข้อนี้ถูกแล้ว ทุกคนอยากดีด้วยกันทั้งนั้น แต่ว่าถึงกระนั้นก็ยังทำชั่ว อย่างบางคนเรียนมาสูง ๆ เป็นนักปราชญ์เป็นบัณฑิต ฆ่ากันตายก็ยังปรากฏบ่อย ๆ นั่นเพราะอำนาจอะไร ? บางคนอาจจะเข้าใจว่า ขนาดเป็นบัณฑิต แล้วทำไมจึงทำชั่วอยู่ เพราะมีสิ่งที่พาให้บุคคลทำชั่ว ท่านเรียกว่าอกุศล อกุศลเจตสิกเป็นเจตสิกฝ่ายบาป สำหรับทำคนให้ชั่ว ทั้งหมดมีอยู่ ๑๔ โลภติก ได้แก่ โลภะ มานะ ทิฏฐิ นี่พวกหนึ่งที่ไปแต่งคนให้เดือดร้อน ถ้ามีอันนี้อยู่คนก็เดือดร้อน โลภ คือความโลภ มานะ คือความ ถือตัว ทิฏฐิ คือความ เห็นผิดต่าง ๆ นี้ประเภทโลภะ โทสจตุก ได้แก่ โทสะ คือความโกรธ ความคิดประทุษร้าย อิสสา ความ ริษยา เห็นเขาได้ดีทนอยู่ไม่ได้ มัจฉริยะ ความตระหนี่เหนียวแน่น กุกกุจจะ ความรำคาญนี้ประเภทโทสะ โทสะนี้แหละไปแต่งให้คนฆ่ากัน ให้คนด่ากัน ให้คนทะเลาะกัน เพราะต้นเหตุมันอยู่ตรงนี้

โมหจตุก โมหะ คือความหลง อหิริกะความไม่อายบาป อโนตตัปปะ ความไม่กลัวบาป อุทธัจจะความฟุ้งซ่าน นี่เป็นบาป ไปแต่งใจคนให้หลง ไม่รู้จักคุณพ่อแม่ครูบาอาจารย์ เพราะเจ้านี่เป็นต้นเหตุ และ ถีนมิทธะ วิจิกิจฉา ความท้อใจ เซื่องซึม สงเสใจในบุญในบาปว่ามีหรือไม่มีเหล่านี้แหละ เรียกอกุศลเจตสิก เป็นเครื่องไปแต่งคนให้เลว ที่จริงคนไม่อยากเลว แต่เพราะมีสิ่งเหล่านี้ไปแต่ง เพราะฉะนั้นจะแก้คนให้ดีต้องแก้ตรงนี้

สุพจน์ : มีตั้งเยอะแยะครับ กระผมอยากจะให้ย่นลงมาสั้น ๆ ได้ไหมครับ

พระราชสิทธิมุนี : ย่นได้ ๓ โลภ โกรธ หลง

ทำอย่างไรจึงจะมีอำนาจเหนือกิเลส

สุพจน์ : กิเลส ๓ ตัวนี้เอง เป็นเครื่องแต่งให้คนทำชั่ว เมื่อได้เรียนถามมาแล้ว ก็อยากจะเรียนไปถึงว่าเมื่อเราทราบแล้วว่าเจ้าโลภ โกรธ หลง นี่เป็นเครื่องบังคับ

เราให้เป็นคนไม่ดี มีทางไหนบ้างไหมครับที่จะทำให้เรามีอำนาจเหนือเจ้าทั้ง ๓ นี้

พระราชสิทธิมุนี : มีเจริญพร คือ เราต้องฝึกสติให้คุมเจ้าพวกนี้อยู่ สตินี้ก็เป็นเจตสิก แต่เป็นฝ่ายบุญ ต้องฝึกฝ่ายบุญให้มากกว่าฝ่ายบาป ฝ่ายบุญนี้ทั้งหมดมี ๒๕ เรียกว่า โสภณเจตสิก เจตสิกที่เป็นบุญแท้ ๆ เช่น ศรัทธา สติ ปัญญา สมาธิ เหล่านี้เป็นบุญ เจริญพร วิธีที่จะแก้เรา จะต้องฝึกสติให้แก่กล้า ฝึกโดยวิธีใด ฝึกโดยวิธีหลายอย่าง ในวิธีขั้นต้น ๆ เราฝึกตามปรกติธรรมดาสามัญ เช่นเราศึกษาเล่าเรียน ดูตัวอย่างของคนที่ดี ดูประวัติของบุคคลที่ดี น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตาม อย่างนี้ก็ยังแก้ไม่ได้ประเดี๋ยวเถอะ ถ้ามีอารมณ์ชั่วก็เกิดขึ้นมาอีก ทีนี้เราฝึกในขั้นที่สอง ด้วยอำนาจสมถกัมมัฏฐาน โดยผู้นั้นเจริญสมถกรรมฐานจนถึงฌานแล้ว เมื่อถึงฌานแล้วก็ได้ชั่วคราวเท่านั้น ยังละกิเลสไม่เด็ดขาด ออกจากฌานประเดี๋ยวก็เสื่อมแล้ว เช่น พระเทวทัตเป็นตัวอย่าง ก็สามารถจะไปตกนรกได้ ละยังไม่เด็ดขาด จะให้เด็ดขาดจริง ๆ ต้องอาศัยคุณธรรมชั้นสูง คือ วิปัสสนากรรมฐาน เมื่อผู้นั้นเจริญ

วิปัสสนากรรมฐานตามหลักของพระพุทธเจ้าแล้ว จะเกิดปัญญาขึ้นมา ๑๖ ขั้น ถึงขั้นไหนจึงจะแก้ตัว กิเลสทั้ง ๓ ตัวนี้ได้ โปรดฟังต่อไป

ขั้นที่หนึ่ง เห็นรูปเห็นนาม นี่ก็แก้ไม่ได้ ขั้นที่สอง เห็นเหตุปัจจัยของรูปนามก็แก้ไม่ได้ ขั้นที่สาม เห็นความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาของรูปนาม ก็ยังแก้ไม่ได้ ขั้นที่สี่ เห็นรูปนามเกิดดับ ก็ยังแก้ไม่ได้ แต่ก็เบาลงไปเยอะ ขั้นที่ห้า เห็นเฉพาะรูปนามดับลงไปฝ่ายเดียว ก็ยังแก้ไม่ได้ ขั้นที่หก เห็นรูปนามน่ากลัว ก็ยังแก้ไม่ได้ ขั้นที่เจ็ด อาทีนวะเห็นทุกข์ เห็นโทษของรูปนาม ก็ยังแก้ไม่ได้ ขั้นที่แปด เบื่อ ไม่อยากจะให้มีรูปนาม อย่างนี้ก็ยังแก้ไม่ได้ ขั้นที่เก้า อยากหนีอยากพ้นจากรูปนาม ก็ยังแก้ไม่ได้ ขั้นที่สิบ มีใจเข้มแข็ง ตั้งใจจริง ปฏิบัติจริง ๆ ก็ยังแก้ไม่ได้ ขั้นที่สิบเอ็ด ดูความเกิดดับของรูปนามเฉยอยู่ ขั้นที่สิบสอง เห็นทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ชัดขึ้นมาอีก ว่าเขามีเกิดมีดับ เขามีเหตุมีผลของเขาอยู่จริง ๆ ถึงขั้นนี้ก็ยังแก้ไม่ได้ ขั้นที่สิบสาม รูปนามดับลงไปหมดเลย ชั่วขณะจิตหนึ่งเท่านั้น เรียกว่าโคตรภู ก็ยังแก้ไม่ได้

คือ แก้ไม่ได้เด็ดขาด ขั้นที่สิบสี่ มรรคญาณเกิด ตรงนี้แหละเจริญพร จึงจะแก้ได้เด็ดขาด ไม่มีวันจะกลับมาอีกได้ สำคัญอยู่ตรงนี้ ถึงตรงนี้ จึงจะแก้คนชั่ว คนเลวให้เป็นคนดีได้

สุพจน์ : ถ้าอย่างนั้นแล้วก็หมายความว่าคนธรรมดานี่ก็ไม่สามารถที่จะแก้ได้สิครับ

พระราชสิทธิมุนี : แก้ได้แต่ยังไม่เด็ดขาด

สุพจน์ : ได้ฟังว่า ขั้นที่หนึ่งที่สอง ถึงขั้นที่ ๑๓ ก็ยังแก้ไม่ได้ ชักอ่อนใจเสียแล้ว

พระราชสิทธิมุนี : ไม่เป็นไร การสร้างความดีเหมือนพายเรือทวนกระแสน้ำ ต้องอดทนถึงจะแก้ไม่ได้เด็ดขาดก็ยังดี คือ แก้ได้ในเบื้องต้นก่อน แต่จะเอาให้เด็ดขาดเลยไม่ให้เขามีไม่ให้เขาเกิด ไม่ได้ ถ้าเราพยายามแก้พยายามฝึก เหมือนรถมีเครื่องห้าม สามารถจะยั้งใจได้ดีกว่าบุคคลผู้ไม่ฝึกเป็นแน่นอน

สุพจน์ : ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถให้หยุดจริง ๆ ก็ให้ชลอ ๆ ได้

พระราชสิทธิมุนี : ใช่ มีเบรคห้าม เจริญพร

สุพจน์ : พูดถึงประโยชน์แล้วก็คงจะมีประโยชน์ดีกว่าที่ไม่ฝึกไม่ทำอะไรเลย

พระราชสิทธิมุนี : มีประโยชน์มากมายหลายเท่าเจริญพร

วิธีแก้อารมณ์สมถะให้เป็นอารมณ์วิปัสสนา

สุพจน์ : กระผมอยากจะแทรกปัญหาของคุณแฉล้ม เสโตบล ในข้อนี้สักหน่อยที่ถามมาทางโทรศัพท์ว่า ขอทราบวิธีแก้อารมณ์สมถะขั้นอุคคหนิมิตร ให้เป็นอารมณ์วิปัสสนา ซึ่งเคยปฏิบัติมาบ้างแล้ว

พระราชสิทธิมุนี : สมถะกับวิปัสสนานี้อารมณ์เขาเกี่ยวข้องกันอยู่ จะเอาอารมณ์ของสมถะเป็นบาทก็ได้ เรียกว่า สมถยานิก เอาอารมณ์ของสมถะเป็นยานพาหนะขี่ไปสู่วิปัสสนาได้ อย่างปัญหาที่ถามนี้ อุคคหนิมิตร แปลว่านิมิตติดตา เช่น ท่านผู้นั้นเคยเพ่งกสิณ เพ่งดวงไฟจนเห็นแสงสว่างจ้า หลับตาก็จะเห็นแสงสว่าง และวิธีที่จะยกขึ้นสู่วิปัสสนาใช้สติกำหนด เช่น เราเห็นแสงสว่าง ก็ใช้สติกำหนดแสงสว่าง โดยภาวนาว่า "เห็นหนอ ๆ" ยกสติ

เข้าไปสู่แสงสว่างอันนั้น แล้วแสงสว่างอันนั้นก็จะดับปุ๊บลงไป เลย อย่างนี้เข้าเขตวิปัสสนาแล้วยกตัวอย่าง หลวงพ่อวัดปากน้ำ ท่านเคยเจริญมา ๔๓ ปี เวลาท่านทำวิปัสสนา ทำครั้งแรกท่านเห็นพระพุทธเจ้าเยอะ จับมือถือแขนได้ คุยกันได้ เรียนหลวงพ่อให้ท่านกำหนดว่า "เห็นหนอ ๆ" พระพุทธเจ้าเหล่านั้นหายไปช้า ๆ นี่ญาณอยู่ในเขตสมถะ จะต่อวิปัสสนา เข้าเขตญาณ ๓ อ่อน ๆ พอต่อมาอีกท่านเห็นพระสงฆ์เยอะ ท่านก็กำหนดเช่นเคยค่อย ๆ จางหายไป ต่อมาอีกท่านเห็นแสงสว่างขึ้น นี่ อุคคหนิมิต เกิดขึ้นมาแล้ว ท่านเรียกว่า "ธรรมกาย" เวลาหลวงพ่อใช้สติกำหนดธรรมกาย ๆ นี้ดับวูบลงไป หลวงพ่อตกใจ ออกอุทานมาว่า โอ! เรานี่เป็นชีข้าคนมาหลายปี อีกไม่เท่าไรก็ตายแล้ว นี่เป็นวิปัสสนา ตอบกันอย่างนี้ แก้กันอย่างนี้

สุพจน์ : สั้น ๆ เข้าใจง่าย คืออย่างไรครับ

พระราชสิทธิมุนี : คือยกสติขึ้นไปพิจารณา อุคคหนิมิตอันนั้น อุคคหนิมิตนั้นดับลงไปจึงถึงวิปัสสนา เรียกว่า อุทยัพยญาณ เป็นญาณที่ ๔ เข้าเขตภาวนามยปัญญา

สุพจน์ : เป็นอะไรในสติปัฏฐาน ๔ ในขณะที่ยกสติขึ้นไปพิจารณา

พระราชสิทธิมุนี : เป็นธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

สุพจน์ : เป็นทั้งหมดน่ะหรือ

พระราชสิทธิมุนี : เป็นทั้งหมดก็ได้ คือ หทยวัตถุที่จิตอาศัยเกิดเป็นกาย กายของผู้นั่งทำอยู่ก็เป็นกาย สุข–ทุกข์–เฉย เป็นเวทนา ใจที่รู้เห็นแสงสว่างเป็นจิต แสงสว่างพร้อมทั้งสติเป็นธรรม

สุพจน์ : แต่ก่อนตั้งแต่เริ่มทำสมถะมาจนกระทั่งอุคคหนิมิตนี่ไม่ได้ใช้ปัญญาเลย ?

พระราชสิทธิมุนี : ใช้สมาธิ มีแต่สมาธิ สติก็มีไม่ใช่ไม่มี แต่ปัญญาขั้นภาวนามัยยังไม่เกิด เกิดเพียงจินตามัยเท่านั้น

สุพจน์ : เป็นแต่เพียงเพ่งหรือว่า ทำตามอารมณ์ของสมถะ ถ้าจะให้เป็นวิปัสสนาก็ต้องใช้ปัญญาเข้าไปพิจารณา ?

พระราชสิทธิมุนี : ต้องใช้ปัญญาพิจารณา ที่ถามว่าเป็นสติปัฏฐานข้อใด สติปัฏฐานก็มีอยู่ด้วยกันทั้งนั้น

ในขณะนั้นสติปัฏฐานเป็นธรรมารมณ์ เกิดขึ้นทางใจ ยกอารมณ์นั้นขึ้นมาสู่วิปัสสนากรรมฐาน เป็นธรรมานุปัสสนา

มีสัมมาสติอย่างเดียว จะถึงความบริสุทธิ์ได้อย่างไร

สุพจน์ : เรื่องทั้งหมดเหล่านี้นะครับ เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจิตใจ ก็รู้สึกว่าจะสับสน และก็กระผมเองขอเรียนให้ทราบด้วยว่า ไม่มีความรู้เลยในเรื่องเหล่านี้ ก็เรียนถามตามที่ท่านผู้มีข้อสงสัยถามมา และพระคุณเจ้าก็ได้ตอบไปแล้ว จะมีแง่มุมใดอีกนั้นกระผมก็ไม่อาจจะถามให้ละเอียดมากไปกว่านี้ได้ แต่อย่างไรก็ตามก็พยายามที่จะให้พระคุณท่านได้กรุณาอธิบาย สำหรับในปัญหาต่อไป เมื่อพูดถึงสติปัฏฐาน ก็อยากจะเรียนถามถึงเรื่องของสติปัฏฐานทั้งหมด ว่าการเจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ อย่างนั้น พิจารณาดูแล้วก็เป็นเพียงเรื่องของสัมมาสติ คือ การตั้งสติไว้ชอบ เป็น ๑ ในมรรค ๘ นั้น ยังอีก ๗ องค์จึงจะบริบูรณ์ แต่เหตุไฉนพระพุทธองค์จึงตรัสว่า เอกายโน อยํ มคฺโค เป็นตน

ซึ่งก็ได้ความว่า ดำเนินตามทางสายเดียวนี้เท่านั้นก็สามารถที่จะถึงความบริสุทธิ์ได้

พระราชสิทธิมุนี : สติปัฏฐานที่ตั้งของสตินั้น ว่าโดยอารมณ์มี ๔ อย่าง คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติพิจารณากายเป็นอารมณ์

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติพิจารณาเวทนาเป็นอารมณ์

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติพิจารณาจิต มีใจชั่วใจโลภ ใจโกรธ ใจหลง เป็นต้น เป็นอารมณ์

๔. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติพิจารณาธรรม ธรรมในที่นี้ได้แก่ขันธ์ ๕ นิวรณ์ ๕ อายตนะ ๑๒ อริยสัจ ๔ โพชฌงค์ ๗ แต่ว่าโดยที่ประชุมแล้วมีอันเดียว อันนี้ท่านแสดงทั้งอารมณ์ทั้งที่ประชุม เหมือนทางที่เราจะมาโทรทัศน์นี้ เราอาจมาทางไหนก็ได้ เช่น มาจากวัดมหาธาตุ คุณสุพจน์มาจากทางสื่อสาร อาจมาทางโน้นได้ แต่ผลที่สุดก็มารวมกันที่นี่ การเดินทางไปสู่พระนิพพานก็เหมือนกัน ใครจะกำหนดกาย ใครจะกำหนดเวทนา ใครจะกำหนดจิตหรือ

ใครจะกำหนดธรรมก็จะถึงนิพพานได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้น จุดมุ่งหมายพระองค์เอาอันเดียว จึงได้ตรัสว่า เอกายนะ เป็นทางสายเดียวเท่านั้นที่มีอยู่ในพระศาสนา และก็ไปสู่ที่แห่งเดียวกัน คือ พระนิพพาน

สุพจน์ : อันนี้กระผมเข้าใจแล้วครับ ทีนี้ ที่เป็นปัญหาเรียนถามนั้นก็คือว่าทั้งหมดทั้ง ๔ นั้น ถึงแม้ว่าจะเป็น ๑ ก็เป็นเพียงสัมมาสติ

พระราชสิทธิมุนี : ที่จริงมีอยู่ด้วยกัน เจริญพร ตั้งแต่สัมมาทิฏฐินั่นแหละ คือ ในเวลาปฏิบัติ มรรค ๘ นี้ พระองค์ใช้สัมมาสติขึ้นก่อนนี่ในแนวปฏิบัติ ปริยัติใช้สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เห็นอะไร เห็นอริยสัจ ๔ ตัวอย่างเช่น กำหนดตัวของเรานี่แหละ ร่างกายที่นั่งอยู่นี่เป็นกายานุปัสสนา เรียกว่าสัมมาสติ สติรู้กายของเรา ในขณะนั้นเวทนาก็มี สัมมาทิฏฐิเล่า มีไหม? มี พูดอันเดียว จะกินหมดทั้งมรรค ๘ ในมรรค ๘ ย่อลงมาคือศีล สมาธิ ปัญญา ในขณะที่ผู้นั้น ใช้สติกำหนด เช่น กำหนดขันธ์ ๕ ขณะที่ตาเห็นรูป สีขาว ๆ ที่เราเห็นอยู่เดี๋ยวนี้เป็นรูป ขณะที่ตาเพ่งสีขาว โดยภาวนาว่า "เห็นหนอ ๆ" ในขณะนี้กาย-

กรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ ของผู้นั้น บริสุทธิ์ จัดเป็นศีล ใจไม่เผลอจากสีขาว จัดเป็นสมาธิ เห็นสีขาวว่า เป็นรูปนาม จัดเป็นปัญญา อย่างคุณสุพจน์จะเพ่งมองสีขาวของรูปเครื่องบิน ขณะที่ตาเพ่งโดยเอาสีขาวเป็นอารมณ์ ภาวนาว่า "เห็นหนอ ๆ" สี เป็นรูป เห็น เป็นนาม ในขณะที่คุณภาวนาจ้องอยู่ที่รูปเครื่องบิน การฆ่าสัตว์ มีไหม

สุพจน์ : ไม่มีครับ

พระราชสิทธิมุนี : ลักทรัพย์มีไหม

สุพจน์ : ไม่มีครับ

พระราชสิทธิมุนี : ผิดลูกเมียเขามีไหม

สุพจน์ : ครับ เพราะเหตุที่ไม่มีนี่แหละครับถึงได้ขาด สัมมากัมมันตะไป

พระราชสิทธิมุนี : ไม่ขาด ๆ คอยฟัง ๆ ขณะที่คุณสุพจน์ว่าอย่างนี้ ขณะนั้น กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มิใช่ไหม เป็นศีลหรือยัง ฆ่าสัตว์ ไม่มีเป็นศีลไหม

สุพจน์ : ไม่ได้มีเจตนาที่จะรักษาศีล จะเป็นศีลได้อย่างไรครับ

พระราชสิทธิมุนี : ศีลอยู่ที่ทำถูกเท่านั้นแหละ

สุพจน์ : ไม่เกี่ยวกับเจตนาหรือครับ

พระราชสิทธิมุนี : เจตนามี ไม่มีคุณจะมานั่งได้อย่างไร

สุพจน์ : เจตนาที่จะงดเว้นจากการฆ่า การลัก.....

พระราชสิทธิมุนี : มีอยู่แล้ว เจตนาเกิดกับจิตทุกดวง จิตดวงใดเกิดเจตนาก็เกิดด้วยเสมอไป คุณสุพจน์พูดคำหนึ่งเจ้ตนาก็มี เพราะว่าเจตนานี้เป็นเจตสิกดวงหนึ่ง เกิดกับจิตทุกดวงเขาเรียก สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ได้แก่ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์ มนสิการ ในกายมีหมดแล้ว จะปฏิเสธไม่มีไม่ได้

สุพจน์ : ขอรับว่ามีครับ

พระราชสิทธิมุนี : เอาละ ขณะที่คุณจ้องอยู่ที่รูปเครื่องบินนี้ เมื่อภาวนาว่า "เห็นหนอ ๆ" อยู่ตรงนี้ขณะนี้ กายกรรม ๓ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ไม่มีใช่ไหม ไม่ได้ไปลักขโมยใคร กัมมันตะในที่นี้ต้องมีปรมัตถ์เป็นอารมณ์ ไม่ใช่คุณไปเขียนหนังสือสวย จึงจะเป็นงานชอบ นั่นเป็นกรรมบถ ไม่ใช่มรรค ๘ นี่เราพูดเรื่องมรรค ๘ อันนั้นได้บัญญัติเป็นอารมณ์ อันนี้ได้ปรมัตถ์เป็นอารมณ์ ต่าง

กัน จะก้าวก่ายกันไม่ได้ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ นี่แหละที่คุณนั่งเพ่ง ภาวนานี่เป็นกัมมันตะ การงานชอบแล้วใช้กายเต็มที่แล้ว ได้อะไรเป็นอารมณ์ ได้ปรมัตถ์เป็นอารมณ์ ถ้าคุณได้เขียนหนังสือสวย ๆ ทำงานโน้น นั่นเป็นกัมมันตะไหม เป็น แต่ว่าเป็นกุศลกรรมบถ ไม่ใช่มรรค ๘ เพราะอะไร เพราะอารมณ์คนละอย่าง เป็นอันว่า มีแล้วนะ มีศีลแล้ว กัมมันตะก็มีแล้ว ทีนี้สมาธิขณะที่คุณเพ่งจ้องอยู่ไม่เผลอ นี่เป็นสมาธิ ขณะที่คุณเห็นว่า อ้อ นี่มีแต่รูปกับนาม นี่เป็นปัญญา ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อแจกออกเป็นสัมมากัมมันตะ สัมมาวาจา สัมมาอาชีโว เป็นศีลใช่ไหม สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นสมาธิใช่ไหม สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป เป็นปัญญาย่อลงมาเป็น ๓ ขยายออกเป็นมรรค ๘ หมดแล้ว

สุพจน์ : ถ้าอย่างนั้นก็ขอทราบความแตกต่างกันระหว่างสติกับสมาธิ ถ้าแยกออกเป็นคนละองค์ เป็นอย่างไรครับ

พระราชสิทธิมุนี : โดยองค์ธรรมต่างกัน เจริญพร แต่โดยการทำงานนั้น ถ้าในมรรค ๘ แล้วทำร่วมกัน สตินี้

ได้แก่สติเจตสิก อภิลาปนลักขณา มีลักษณะนึกถึงอารมณ์กรรมฐานที่ตนเจริญนั้นบ่อย ๆ มีความไม่หลงลืมเป็นหน้าที่ของสติ สติจะเกิด เกิดมาจากกาย เวทนา จิต ธรรม ทั้ง ๔ นี้เป็นเหตุให้สติเกิด ส่วนสมาธินั้น อวิกเขปลักขณา มีความไม่ฟุ้งซ่านของจิตเป็นลักษณะ เป็นเครื่องหมาย สุข-ปทัฏฐานา เกิดจากความสุขโดยองค์ธรรมต่างกัน สตินี้เป็นเจตสิกดวงหนึ่ง เรียกว่า สติเจตสิก มีลักษณะนึกคิดอารมณ์ต่าง ๆ หรือคุ้มครองอารมณ์ต่าง ๆ ส่วนสมาธินั้นได้แก่ เอกัคคตาเจตสิก ทำให้จิตติ่งอยู่กับอารมณ์อันเดียวหน้าที่คนละอย่าง

สุพจน์ : แล้วถ้าพูดถึงว่าประโยชน์ อันไหนจะมีประโยชน์กว่ากัน

พระราชสิทธิมุนี : มีประโยชน์เท่ากัน คือ สติก็มีประโยชน์มาก สมาธิก็มีประโยชน์มาก ถ้าเราทำงานไม่มีสมาธิแล้วก็เผลอ ประเดี๋ยวงานอันโน้นทำเสร็จหรือไม่เสร็จก็ไม่ค่อยเข้าใจ สมาธิไม่ดี จะอ่านหนังสือสอบสัก ๔ บรรทัดก็จำไม่ได้ สติไม่มีปัญญาก็ไม่เกิด เพราะฉะนั้น มีประโยชน์ด้วยกันทั้งนั้น ถ้าพูดในมรรค ๘ แล้วเท่ากัน สติกับสมาธิ

สามารถจะให้ถึงมรรคผลนิพพานเหมือนกัน แต่จะพูดในทางโลกแล้วก็เป็นประโยชน์ทั้งนั้น พระพุทธเจ้ายังตรัสว่า สติ-สพฺพตฺถ ปตฺถิยา สติจำปรารถนาในที่ทุกสถาน เจริญพร

สติปัฏฐานคล้าย ๆ กับนัตถิกทิฏฐิ ?

สุพจน์ : ในเรื่องของสติปัฏฐาน ๔ อย่างนั้น ในบทแจกของข้อต่าง ๆ ก็บอกว่า ในเรื่องกายก็ตาม เวทนาก็ตาม จิตก็ตาม ก็สักแต่เพียงเป็นกาย เป็น เวทนา เป็นจิต เป็นธรรมเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา อะไรทั้งนั้น เป็นสักแต่ว่า ถ้าคิดดูแล้วก็คล้าย ๆ กับจะไปเข้ากันกับมิจฉาทิฏฐิ ๓ อย่าง ซึ่งใน ๓ อย่างนั้น มีอยู่ข้อหนึ่งว่า นัตถิกทิฏฐิ ความเห็นว่าไม่มี หรือว่า อกิริยทิฏฐิ ความเห็นว่าไม่เป็นอันทำ ซึ่งมีอธิบายย่อ ๆ ในทิฏฐินั้นว่า การจะกระทำบุญก็ตาม ทำบาปก็ตาม ที่ถือว่าเป็นบุญบาปนั้นไม่มี เพราะว่าการกระทำนั้นเป็นเรื่องของสักแต่ว่า เขายกตัวอย่างมาด้วย พวกมิจฉาทิฏฐิว่า ไฟเผาป่า เผาต้นไม้ตาย จะชื่อว่าไฟมีบาปหรือเปล่า ไม่มี เป็นแต่เพียงว่า มันเกิดขัดแย้งกันขึ้นเท่านั้น หรือ

ว่าในเรื่องของบุญก็เหมือนกัน ฝนตกรดต้นไม้ให้สดชื่น ผลิตดอกออกผล จะชื่อว่าฝนได้บุญหรือเปล่า มันเกื้อกูลกัน เขาถึงปฏิเสธว่าไม่มี บาปไม่มี บุญไม่ดี อกิริยทิฏฐิ ความเห็นว่าไม่เป็นอันทำก็เหมือนกัน ทำแล้วถ้าจะเป็นอันทำก็เฉพาะแต่ในเวลามีคนรู้เห็น ให้รางวัล มีคนยกย่องชมเชยเท่านั้นถึงจะเป็นอันทำ แต่ถ้าทำแล้วไม่มีคนเห็น ไม่มีคนยกย่องชมเชยแล้วก็หาได้ชื่อว่าเป็นบุญไม่ ในเรื่องของการทำบาปก็เหมือนกัน ทำไปแล้วมีคนเห็น คนลงโทษ คนจับได้ใส่คุกใส่ตะราง นั่นถึงจะเป็นบาป แต่ทำแล้วไม่มีใครเห็นเลยก็ไม่บาป เขามีความเห็นอย่างนี้ เมื่อมาพิจารณาเข้ากับที่ว่า กาย ก็สักแต่ว่า กาย เวทนา จิต ธรรม ก็สักแต่ว่าเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตนเราเขาจะไม่เข้าลักษณะของทิฏฐิทั้ง ๓ นั้นหรืออย่างไร ขอได้กรุณาอธิบาย

พระราชสิทธิมุนี : ไกลกันมาก เจริญพร ไกลกันคนละมุมโลกทีเดียว คือ เป็นอย่างนี้ ในสติปัฏฐาน ๔ ที่ว่ากายก็สักแต่ว่ากาย อันนี้ท่านพูดเอาส่วนสูง ไม่ใช่พูดธรรมดา คือท่านมุ่งที่จะพูดเป็นปรมัตถ์ ท่านแยกออกจากสมมุติ แยกออกจากบัญญัติเสียแล้ว

สุพจน์ : ปฏิเสธหรือเปล่า

พระราชสิทธิมุนี : ไม่ปฏิเสธ ในที่นี้เป็นสำนวนพระอภิธรรม ไม่ใช่สำนวนพระสูตร มุ่งแสดงถึงพระปรมัตถ-ธรรมในแนวปฏิบัติล้วน ๆ ส่วนพระสูตรมีไว้ต่างหากแล้ว ไม่เอามาปนกัน ในที่นี้พูดถึงการปฏิบัติชั้นสูงที่จะทำบุคคลนั้นให้ห่างไกลจากกิเลส ให้เป็นพระอริยะเจ้า ไม่ใช่สำนวนพระสูตร เรียกว่าสมมุติสัจจะ อยู่ในพระสูตรแล้ว ในที่นี้เป็นปรมัตถสัจจะ แสดงถึงปรมัตถธรรมล้วน ๆ เท่านั้น และท่านพูดเพียงย่อ ๆ พูดเหตุนิดหนึ่งแล้วก็เอาผล ว่าเราพิจารณากายสักแต่ว่ากาย แต่ที่จริงน่ะ กว่าจะมาถึงสักแต่ว่ากายนี่ไม่ใช่ง่ายนะ เจริญพร จะต้องกำหนดสติปัฏฐาน ๔ เช่น เวลาเดินจงกรมก็จะกำหนดตามพระบาลีว่า คจฺฉนฺโต วา คจฺฉามีติ ปชานาติ เวลาเดินก็ให้รู้ว่าเดิน เราเอาสติไว้ที่ตรงไหน พร้อมด้วยเหตุกี่อย่าง ต้องพร้อมด้วยเหตุ ๓ อย่าง

๑. ต้องมีความเพียร ความตั้งใจทำ

๒. ต้องมีสติระลึกได้อยู่เสมอ

๓. ต้องมีสติสัมปชัญญะรู้ทุกขณะ

เมื่อกำหนดติดต่อกันไป ๆ อย่างนี้ จึงจะเกิดปัญญาขึ้นมา เกิดปัญญาขึ้นมาเห็นว่า ขาที่กำลังก้าวนี้คือรูป ผู้ที่รู้นี้คือนาม แต่ก่อนเรานึกว่าขาของเรา ที่จริงการเข้าใจว่าขาของเรานี้เป็นกิเลส นึกว่าเป็นของเราที่แท้ไม่ใช่ มีแต่รูปกับนามเท่านั้นเอง ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ถ้ามีสัตว์อยู่ก็เป็นสมมุติอีกแล้ว กิเลสอาศัยสมมุติบัญญัติเกิด ในที่นี้มุ่งปรมัตถ์ล้วน ๆ เมื่อกำหนดเห็นรูปเห็นนามแล้วยังไม่พอ ขาที่ก้าวนี้ อะไรเป็นเหตุ จิตเป็นเหตุ จิตเป็นผู้สั่งขาจึงต้องก้าวไป สติก็คอยคุมด้วย อะไรเป็นเหตุ ขาที่ก้าวกับความรู้สึกใครเป็นเหตุ ใครเกิดก่อนกัน บางครั้งนาม คือจิตเกิดก่อน บางครั้งรูปเกิดก่อน ต่างก็เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน ขั้นนี้ก็ยังไม่สักแต่ว่านะนี่ ยังไม่เห็นนะ จะต้องต่อขึ้นไปอีก เวลาก้าวขึ้นไปรูปที่ก้าว ดับแล้ว นี่เพราะไม่เที่ยงจึงดับลงไป เพราะทนอยู่ไม่ได้จึงเป็นทุกข์ เพราะบังคับไม่ได้จึงเป็นอนัตตา อันนี้ก็ไม่ใช่ต่ำ แต่ก็ยังไม่ถึงขนาดที่ว่าสักแต่ว่าสัตว์บุคคลตัวตนเราเขานะ จะต้องกำหนดต่อไปอีกขณะเดินยกขึ้นไปมันจะต้องดังปุ๊บลงไปให้เราดู เท่านี้ก็ยัง

ไม่ถึง กำหนดต่อไปอีก จะเห็นสักแต่ว่ารูป สักแต่ว่านาม สักแต่ว่าธาตุ ไม่ใช่สัตว์ บุคคลตัวตนเราเขา สูงมากนะ ไม่ใช่ต่ำนะ แต่เรามาฟังกันง่าย ๆ นึกว่า อย่างนี้ก็คล้าย ๆ กับจะเป็นอันเดียวกับ นัตถิกทิฏฐิ แต่ไม่ใช่เลย อันนี้ท่านแสดงปรมัตถ์ล้วน ๆ มุ่งที่จะให้เห็นรูปนาม เห็นความเกิดดับของรูปนาม มุ่งที่จะให้เห็นพระไตรลักษณะ มุ่งที่จะให้ได้มรรคผลนิพพาน ส่วนนัตถิกทิฏฐิ เขาปฏิเสธหมดเลย ทำบุญก็ไม่ได้บุญ ทำบาปก็ไม่ได้บาป ปฏิเสธทั้ง อกิริย-ทิฏฐิ อเหตุกทิฏฐิ แม้บางคนเขาเห็นว่า ทำดี เมื่อไม่มีคนชมก็ไม่มีประโยชน์อะไร ทำชั่วไม่มีคนเห็นโทษก็ไม่ได้รับ อกิริยทิฏฐิ อเหตุกทิฏฐิ ถือว่าเป็นโชคชะตากรรม เราจะได้ดีก็เพราะเคราะห์ดี จะได้ชั่วก็เพราะเคราะห์ชั่วต่างหากไม่มีใครทั้งนั้น ส่วนนัตถิกทิฏฐิปฏิเสธหมดทั้งสองอย่าง เพราะฉะนั้น สติปัฏฐาน ๔ กับทิฏฐิ ๓ จึงไกลกันคนละมุมโลกทีเดียว

สุพจน์ : เป็นความเห็นผิดไป?

พระราชสิทธิมุนี : ทิฏฐิทั้ง ๓ นั้น เป็นความเห็นผิดไปมากที่สุด

สุพจน์ : สติปัฏฐาน ไม่ได้ปฏิเสธสมมุติที่โลกสมมุติอยู่ ?

พระราชสิทธิมุนี : สำหรับสติปัฏฐาน ๔ ไม่ปฏิเสธ

สุพจน์ : ไม่ปฏิเสธแล้วเป็นอย่างไร ครับ ที่ไม่กล่าวถึงนั้นเป็นเพียงการยกไว้เท่านั้นหรือ

พระราชสิทธิมุนี : ในที่นี้มุ่งอธิบายเฉพาะปรมัตถ์ อธิบายเฉพาะปฏิบัติเท่านั้น

สุพจน์ : ไม่ได้เกี่ยวกับสมมุตินะครับ

พระราชสิทธิมุนี : ไม่เกี่ยว เอาสมมุติเข้ามาไม่ได้ เพราะต้องการละกิเลส

สุพจน์ : แต่ว่าไม่ปฏิเสธ ?

พระราชสิทธิมุนี : ไม่ปฏิเสธ อันนั้นเรียกสมมุติสัจจะ พระพุทธเจ้าแสดงธรรม ๒ อย่าง

๑. สมมุติเทศนา แสดงโดยสมมุติ ยกตัวอย่าง ยกบุคคลเล่านิทานให้ฟังตามอัธยาศัย

๒. ปรมัตถเทศนา แสดงปรมัตถ์ล้วน ๆ อย่างนี้เรียกปรมัตถ์ล้วน ๆ เจริญพร

สุพจน์ : ไม่มีเวลายิกแล้วครับ ท่านผู้ชมที่เคารพ สำหรับปัญหาเรื่องของจิตของใจ ของกรรมฐานทั้งหลายนี้ ก็มีอยู่มาก ท่านเจ้าคุณพระราชสิทธิมุนี นาน ๆ จะได้มาทีหนึ่ง ในเรื่องเหล่านี้ผมก็ประมวลปัญหาที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาอยู่ในเรื่องนี้ แต่ก็มีเวลาตอบได้เพียง ๔๕ นาที เวลาก็หมดแล้ว สำหรับปัญหาของคุณแฉล้ม เสโตบล จากโรงงานยาสูบถามมา ขอให้อธิบายถึงความแตกต่างของคำว่า ภพ กับ ชาติ นั้น วันนี้เห็นจะไม่มีเวลาแล้ว ท่านเจ้าคุณก็บอกว่า ขอยกไปในโอกาสหน้า ถ้าหากว่าจะมีเวลามาตอบปัญหาที่นี่อีก

และในตอนท้ายนี้ ขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่ได้ส่งคำถามมา เวลานี้ก็เหลืออยู่มาก สำหรับคำถามที่ส่งมาแล้ว ผมจะได้พิจารณานำเข้าในรายการนี้ตามโอกาสอันควร วันนี้เวลามีเพียงเท่านี้ครับ

พิมพ์ที่ ร.พ. รุ่งเรืองธรรม ซอยมั่นสิน ๒ พระนคร โทร. ๘๑๕๖๒๙
นายมณี รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๒